

Islamic Maaref University

Scientific Journal ISLAMIC REVELUTION STUDIES

Vol. 21, Autumn 2024, No. 78

Representing Sacrifice and Devotion Based on the Dramatic Capacities of the Life of Martyr Majid Baghaei with a Case Study of the Stor y “Identification”

Ali Razizadeh ^{1\} Sajjad Soleiman Nejad ²

1. Assistant Professor, Department of Media Arts, Faculty of Religion and Media, IRIB University and Islamic studies teacher, Qom, Iran (the responsible). ali.razizadeh@iribu.ac.ir
2. Master of Arts in Dramatic Literature, Faculty of Religion and Media, IRIB University, Qom, Iran. sajjadSoliman@gmail.com

Abstract Info	Abstract
<p>Article Type: Research Article</p> 	<p>The epic and sacrifice of the warriors and martyrs of the Islamic Revolution and Sacred Defense is a valuable treasure of bravery and self-sacrifice that has always influenced and inspired different generations. Representing these epics in various artistic formats, including stories, plays, screenplays, and playbills, is an effective way to keep the memory of the martyrs alive and to transmit the valuable concepts of sacrifice and devotion to future generations. This article examines the representation of sacrifice and devotion in the story "shenasayi" written by Asghar Fakour. This story deals with the life and struggles of Martyr Majid Baghai, one of the prominent martyrs of the Sacred Defense, and depicts a corner of the bravery and sacrifices of this martyr with a fascinating narrative. The aim of this research is to examine the dramatic capacities of Martyr Majid Baghai's life and the story of identification for representation in various artistic formats. For this purpose, first, we will examine the concept of sacrifice and dedication and its place in fiction literature, and then, we will introduce Martyr Majid Baghaei and the story of shenasayi, and then, the narrative elements and dramatic capacities of this story will be analyzed based on Aristotle's theory of narratology. The findings of this research show that the story of shenasayi has significant dramatic capacities for representation in various artistic formats, including theater, cinema, and television. These capacities are observed in elements such as plot, character, speech, and story setting. Representing this story in various artistic formats can be an effective way to keep the memory of the martyrs alive, transmit the valuable concepts of sacrifice and devotion to future generations, strengthen national identity and social cohesion, and enrich Iran's cultural heritage.</p>
Keywords	Sacred Defense Literature, Dramatic Capacities, Identification, Majid Baqaei, Sacrifice and Dedication.
Cite this article:	Razizadeh, Ali & Sajjad Soleiman Nejad (2024). Representing Sacrifice and Devotion Based on the Dramatic Capacities of the Life of Martyr Majid Baghaei with a Case Study of the Stor y “Identification”. <i>The History of Islamic Culture And Civilization</i> . 21 (3). 165-192. DOI: https://doi.org/10.22034/21.78.159
DOI:	https://doi.org/10.22034/21.78.159
Publisher:	Islamic Maaref University, Qom, Iran.

Introduction

In contemporary cultural discourse, especially in societies emerging from revolutionary or wartime experiences, the role of literature and narrative in shaping collective memory is both critical and multifaceted. Within the Iranian context, the Sacred Defense (Iran-Iraq War) constitutes not only a historical event but a deeply symbolic and ideological foundation for national identity. Amidst the global proliferation of media and the increasing influence of counter-narratives, the urgency of preserving the authentic voices of martyrdom and self-sacrifice becomes paramount. These narratives, when articulated through artistic and dramatic forms, have the power to transcend time and connect with younger generations on both emotional and cognitive levels. This study investigates the representational strategies employed in literary storytelling, specifically focusing on the life of Martyr Majid Baghaei as depicted in the short story *Identification* by Asghar Fakour. Through a dramaturgical lens, the research aims to explore how elements of plot, character development, and thematic construction contribute to a more profound understanding of sacrifice and resistance. The work positions literature not merely as a form of remembrance, but as a dynamic medium for cultural continuity and moral education.

Methodology

This study employs a qualitative narrative analysis method based on dramatic elements, including plot, character, dialogue, and theme. The data collection was conducted through library-based sources and story analysis using fiche cards. The selected case study is the story *Identification* from the book *The Fortieth Man*, which was analyzed within the framework of a narrative theory model. Key variables such as conflict, climax, and character transformation were identified and interpreted.

Discussion

The story *Identification* follows two Iranian combatants, Majid Baghaei and the narrator, during a reconnaissance mission in the Iran-Iraq war. Through the lens of dramatic structure, the story showcases strong plot development, emotional tension, and a clear moral arc rooted in self-sacrifice. The narrative contains a series of dramatic elements such as rising action, conflict (both internal and external), crisis, and resolution. The interplay between man and nature (cold waters, thorns), man and enemy (Iraqi patrols), and man versus self (fear, fatigue) underscores the story's thematic richness. The character of Majid Baghaei is portrayed as courageous, strategic, and profoundly selfless, aligning with his real-life legacy as a martyr and symbol of resistance. Meanwhile, the narrator evolves from a novice into a mature, composed figure, reflecting the transformative power of war and sacrifice. The use of dramatic devices, such as dialogue and monologue, deepens the emotional engagement and makes the reader feel the intensity of the mission. The suspenseful tone, coupled with realistic details, enhances the authenticity of the narrative and contributes to a stronger reader connection. Moreover, symbolic elements—like water representing struggle and thorns signifying obstacles—enrich the allegorical layers of the story. The theme of sacrifice is not presented in a didactic manner, but is subtly interwoven through the story's progression, culminating in a climactic and emotionally resonant conclusion.

Conclusion

This research concludes that the story *Identification* effectively utilizes narrative elements to convey the concept of sacrifice and patriotism. By focusing on the human and emotional dimensions of Martyr Majid Baghaei's character, the story bridges the gap between heroic ideals and relatable human experiences. Its narrative structure and use of dramatic techniques make it a valuable cultural artifact capable of inspiring new generations and contributing to the preservation of national identity. The study also highlights the importance of dramatizing martyrdom narratives not through mere idealization but by portraying the nuanced emotional realities of war. This approach not only fosters empathy but also counters the reductionist or distorted portrayals often propagated through foreign media narratives. As such, this paper recommends a more interdisciplinary and media-oriented strategy to retell these stories, through film, theater, or digital storytelling, to keep their spirit alive in contemporary cultural discourse. By documenting and analyzing such stories, future researchers and creators are empowered to explore the untapped potential of Iran's war literature and transform it into impactful and resonant works of art.

References

- *Quran*.
- Ahmadzadeh, H. (2008). *Stories of the War City*. Tehran: Sureh Mehr. [In Persian]
- Alijanzadeh, M. H. (2020). *Haj Ahmad*. Qom: Shaheed Kazemi Publications. [In Persian]
- Al-Kulayni, M. ibn Ya'qub. (1987 A.H.). *Al-Kafi*. Tehran: Dar al-Kutub al-Islamiyyah. [In Arabic]
- Aristotle. (1964). *Poetics*. Translated by Zarinkoub, A. Tehran: Amir Kabir. [In Persian]
- Barounian, H. (2008). *Characterization in Sacred Defense Short Stories*. Tehran: Foundation for the Preservation and Publication of Sacred Defense Values. [In Persian]
- Biabani Toneh, A. R. (2017). *Pathology of Sacred Defense Fiction Literature* (Doctoral dissertation, Hakim Sabzevari University). [In Persian]
- Card, O. S. (2008). *Characters & Viewpoint*. Translated by Khosravi Samani, P. Ahvaz: Porsesh. [In Persian]
- Daryanavard, Gh. H. (2018). *Dramatic Aspects of War*. Tehran: Sureh Mehr. [In Persian]
- Dehghan, A. (2009). *Journey to Heading 270 Degrees*. Tehran: Sureh Mehr. [In Persian]
- Esslin, M. (2003). *The Field of Drama*. Translated by Shahba, M. Tehran: Hermes. [In Persian]
- Fakour, A. (2014). *The Fortieth Man*. Tehran: Sureh Mehr. [In Persian]
- Greig, N. (2011). *Playwriting: A Practical Guide*. Translated by Alizad, A. A. Tehran: Bidgol. [In Persian]
- Khanian, J. (2004). *Dramatic Situations in Sacred Defense*. Tehran: Abed. [In Persian]
- McKee, R. (2016). *Story: Substance, Structure, Style and the Principles of Screenwriting*. Translated by Gozar Abadi, M. Tehran: Hermes. [In Persian]
- Mousavi Khomeini, R. (2006). *Sahifeh-ye Imam* [The Collected Works of Imam Khomeini]. Tehran: Institute for Compilation and Publication of Imam Khomeini's Works. [In Persian]

- Office for the Preservation and Publication of the Works of Grand Ayatollah Seyed Ali Khamenei. (Retrieved 2024/11/28). Available at: <https://farsi.khamenei.ir> [In Persian]S
- Qaderi, N. (2009). *Anatomy of Dramatic Structure* (3rd ed.). Tehran: Neyestan. [In Persian]
- Sarhangi, M. (2021). *Secrets of the Imposed War in the Words of Iraqi Prisoners*. Tehran: Soroush. [In Persian]
- Smiley, S. (2013). *Playwriting: The Structure of Action*. Translated by Jafari, P. & Rashidi, S. Tehran: Afraz. [In Persian]
- Yazdani, K. (2010). *A Ladder for Picking Oranges*. Tehran: Sureh Mehr. [In Persian]

تمثيل التضحية والإخلاص استناداً إلى القدرات الدرامية لحياة الشهيد مجيد بقائي مع دراسة حالة لقصة "التماهي"

علي رازي زاده^١ / سجاد سليمان نجاد^٢

١. أستاذ مساعد، قسم فنون الإعلام، كلية الأديان والإعلام، جامعة إذاعة وتلفزيون إيران وأستاذ محاضر في الدراسات الإسلامية، قم، إيران (المؤلف المراسل). ali.razizadeh@iribu.ac.ir
٢. ماجستير في الأدب المسرحي، كلية الأديان والإعلام، جامعة إذاعة وتلفزيون إيران، قم، إيران. sajjadSoliman@gmail.com

معلومات المادة	ملخص البحث
نوع المقال: بحث	تعدّ ملحمة وإخلاص محاربي وشهداء الثورة الإسلامية والدفاع المقدس كنزاً ثميناً من الشجاعة والتضحية، لطالما أثّرت وألهمت أجيالاً مختلفة. ويُعدّ تمثيل هذه الملاحم في أشكال فنية متنوعة، بما في ذلك القصص والمسرحيات والسيناريوهات والبرامج المسرحية، وسيلةً فعّالة لإبقاء ذكرى الشهداء حيّة ونقل مفاهيم التضحية والإخلاص القيّمة إلى الأجيال القادمة. يتناول هذا المقال تمثيل التضحية والإخلاص في قصة "التماهي" للكاتب أصغر فكور. تتناول هذه القصة حياة ونضالات الشهيد مجيد بقائي، أحد أبرز شهداء الدفاع المقدس، وتصور جانباً من شجاعة وتضحيات هذا الشهيد بسرد شيق. يهدف هذا البحث إلى دراسة القدرات الدرامية لحياة الشهيد مجيد بقائي وقصة التطابق للتمثيل في أشكال فنية مختلفة. ولهذا الغرض، سنفحص أولاً مفهوم التضحية والتفاني ومكانته في الأدب الخيالي، ثم سنقدم الشهيد مجيد بقائي وقصة التطابق، ثم سيتم تحليل العناصر السردية والقدرات الدرامية لهذه القصة بناءً على نظرية السرد الأرسطوية. تُظهر نتائج هذا البحث أن قصة التطابق تتمتع بقدرات درامية كبيرة للتمثيل في أشكال فنية مختلفة، بما في ذلك المسرح والسينما والتلفزيون. تُلاحظ هذه القدرات في عناصر مثل الحكمة والشخصية والكلام ومكان القصة. إن تقديم هذه القصة بأشكال فنية متنوعة يُمكن أن يكون وسيلة فعّالة لإبقاء ذكرى الشهداء حيّة، ونقل مفاهيم التضحية والإخلاص القيّمة إلى الأجيال القادمة، وتعزيز الهوية الوطنية والتماسك الاجتماعي، وإثراء التراث الثقافي الإيراني.
تاريخ الاستلام: ١٤٤٥/١١/٠٢	
تاريخ القبول: ١٤٤٦/٠٤/١٦	
الألفاظ المفتاحية	أدب الدفاع المقدس، القدرات الدرامية، الهوية، مجيد بقائي، التضحية والإخلاص.
الاقتباس:	رازي زاده، علي و سجاد سليمان نجاد (١٤٤٦). تمثيل التضحية والإخلاص استناداً إلى القدرات الدرامية لحياة الشهيد مجيد بقائي مع دراسة حالة لقصة "التماهي". مجلة تاريخ الثقافة والحضارة الإسلامية. ٢١ (٣). ١٩٢ - ١٦٥.
رمز DOI:	DOI: https://doi.org/10.22034/21.78.159
الناشر:	جامعة المعارف الإسلامية، قم، إيران.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

نشریه علمی

مطالعات انقلاب اسلامی

سال ۲۱، پاییز ۱۴۰۳، شماره ۷۸

بازنمایی ایثار و فداکاری بر پایه ظرفیت‌های نمایشی زندگی شهید مجید بقایی با مطالعه موردی داستان «شناسایی»

علی رازی‌زاده^۱ / سجاد سلیمان‌نژاد^۲

۱. استادیار گروه هنرهای رسانه‌ای، دانشکده دین و رسانه، دانشگاه صداوسیما و مدرس دروس معارف اسلامی، قم، ایران (نویسنده مسئول). ali.razizadeh@iribu.ac.ir
۲. کارشناس ارشد ادبیات نمایشی، دانشکده دین و رسانه، دانشگاه صداوسیما، قم، ایران. sajjadSoliman@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: پژوهشی (۱۹۲ - ۱۶۵)</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۲/۲۲</p> <p>تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۷/۲۹</p>	<p>حماسه و فداکاری رزمندگان و شهدای انقلاب اسلامی و دفاع مقدس گنجینه‌ای ارزشمند از رشادت‌ها و ازخودگذشتگی‌هاست که نسل‌های مختلف را همواره تحت تأثیر قرار داده و الهام‌بخش آنها بوده است. بازنمایی این حماسه‌ها در قالب‌های مختلف هنری، از جمله داستان، نمایشنامه، فیلم‌نامه و بازی‌نامه، راهی مؤثر برای زنده نگه داشتن یاد و خاطره شهدا و انتقال مفاهیم ارزشمند ایثار و فداکاری به نسل‌های آینده است. در این مقاله، به بررسی بازنمایی ایثار و فداکاری در داستان «شناسایی» نوشته اصغر فکور پرداخته می‌شود. این داستان به زندگی و مجاهدت‌های شهید مجید بقایی، از شهدای برجسته دفاع مقدس، می‌پردازد و با روایتی داستانی و جذاب، گوشه‌ای از رشادت‌ها و فداکاری‌های این شهید را به تصویر می‌کشد. هدف این پژوهش بررسی ظرفیت‌های نمایشی زندگی شهید مجید بقایی و داستان شناسایی برای بازنمایی در قالب‌های مختلف هنری است. برای این منظور، ابتدا به بررسی مفهوم ایثار و فداکاری و جایگاه آن در ادبیات داستانی پرداخته می‌شود و سپس، به معرفی شهید مجید بقایی و داستان شناسایی می‌پردازیم و در ادامه، عناصر داستانی و ظرفیت‌های نمایشی این داستان بر اساس نظریه روایت‌شناسی ارسطو تحلیل می‌شود. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که داستان شناسایی دارای ظرفیت‌های نمایشی قابل توجهی برای بازنمایی در قالب‌های مختلف هنری، از جمله تئاتر، سینما و تلویزیون است. این ظرفیت‌ها در عناصری مانند پیرنگ، شخصیت، گفتار و فضا سازی داستان مشاهده می‌شوند. بازنمایی این داستان در قالب‌های مختلف هنری می‌تواند راهی مؤثر برای زنده نگه داشتن یاد و خاطره شهدا، انتقال مفاهیم ارزشمند ایثار و فداکاری به نسل‌های آینده، تقویت هویت ملی و انسجام اجتماعی و غنی‌تر شدن میراث فرهنگی ایران باشد.</p>
واژگان کلیدی	ادبیات دفاع مقدس، ظرفیت‌های نمایشی، شناسایی، مجید بقایی، ایثار و فداکاری.
استناد:	رازی‌زاده، علی و سجاد سلیمان‌نژاد (۱۴۰۳). بازنمایی ایثار و فداکاری بر پایه ظرفیت‌های نمایشی زندگی شهید مجید بقایی با مطالعه موردی داستان «شناسایی». <i>مطالعات انقلاب اسلامی</i> . ۲۱ (۳). ۱۹۲ - ۱۶۵.
کد DOI:	DOI: https://doi.org/10.22034/21.78.159
ناشر:	دانشگاه معارف اسلامی، قم، ایران.

طرح مسئله

حماسه و فداکاری رزمندگان و شهدای انقلاب اسلامی و دفاع مقدس گنجینه‌ای بی‌نظیر از رشادتها و از خودگذشتگی‌هاست که همواره الهام‌بخش نسل‌های مختلف بوده و خواهد بود. این گنجینه یادآور رشادتهایی است که در راه حفظ استقلال و آزادی این سرزمین رقم خورد و درس‌هایی از ایثار و فداکاری را به ارمغان آورد که تا ابد در تاریخ این مرزوبوم جاودانه خواهد ماند. اما این حماسه‌ها در شرایطی روایت و بازخوانی می‌شوند که دنیای امروز با سیل تهاجم فرهنگی و تحریف تاریخ روبه‌روست. دشمنان با به‌کارگیری ابزارهای مختلف تلاش دارند مفاهیم واقعی این حماسه‌ها را تغییر دهند و ضدروایت‌هایی را در برابر روایت‌های اصیل و حقیقت‌جویانه بگذارند. در چنین فضایی، زنده نگه داشتن یاد و خاطره شهدا و انتقال مفاهیم ارزشمند ایثار و فداکاری به نسل‌های آینده، بیش از هر زمان دیگری اهمیت دارد. نسل جوان آینده‌سازان این سرزمین‌اند و هویت و انسجام ملی آن‌ها در گرو آشنایی با رشادتها و فداکاری‌های نسل‌های گذشته است.

در دنیای امروز، فضای جنگِ روایت‌ها و تصویرسازی‌های مختلف از تاریخ دفاع مقدس اهمیت ویژه‌ای یافته است؛ روایت‌هایی که از سوی دشمنان و ضدانقلاب‌ها واقعیت‌های جنگ را تحریف می‌کنند و در مقابل روایت‌های انقلاب اسلامی، تاریخ دفاع مقدس را به گونه‌ای دیگر به نمایش می‌گذارند. این جنگِ روایت‌ها نه تنها در عرصه رسانه و سینما، بلکه در فضاهای فرهنگی و آموزشی نیز در جریان است. از این‌رو، بازنمایی این حماسه‌ها در قالب‌های مختلف هنری، از جمله داستان، نمایشنامه، فیلم‌نامه و بازی‌نامه، راهی مؤثر برای تحقق این امر است. هنر زبانی گویا و رسا دارد که می‌تواند عظمت رشادتها و فداکاری‌های شهدا را به تصویر بکشد و نسل‌های آینده را با این مفاهیم والا آشنا کند. در این میان، داستان‌های حماسی و شخصیت‌های فداکار آن‌ها نقشی کلیدی ایفا می‌کنند. داستان‌هایی مانند «شناسایی» که به زندگی و مجاهدت‌های شهید مجید بقایی می‌پردازند، می‌توانند الگویی ارزشمند برای نسل جوان باشند. شهید مجید بقایی از شهدای برجسته‌ای است که زندگی پرفرازونشیبش سرشار از درس‌های آموزنده و الهام‌بخش است. رشادتها و فداکاری‌های این شهید در دوران دفاع مقدس، او را یکی از نمادهای ایثار و از خودگذشتگی در تاریخ این سرزمین کرده است.

داستان «شناسایی»، نوشته اصغر فکور، با روایتی داستانی و جذاب، گوشه‌ای از رشادتها و فداکاری‌های این شهید را به تصویر می‌کشد و ظرفیت‌های نمایشی قابل‌توجهی برای بازنمایی در قالب‌های مختلف هنری دارد. این داستان در عین حال، به‌نوعی مقابله با روایت‌های تحریف‌شده و ضدروایت‌هایی است که در حال حاضر در تلاش‌اند هویت دفاع مقدس را دگرگون کنند. بررسی بازنمایی

ایثار و فداکاری در این داستان، با تمرکز بر ظرفیت‌های نمایشی زندگی شهید مجید بقایی، می‌تواند گامی مؤثر در جهت زنده نگه داشتن یاد و خاطره شهدا و انتقال مفاهیم ارزشمند ایثار و فداکاری به نسل‌های آینده باشد. این امر، نه تنها به تقویت هویت ملی و انسجام اجتماعی در نسل جوان کمک می‌کند، بلکه می‌تواند به غنی‌تر شدن میراث فرهنگی ایران نیز یاری رساند. به همین دلیل، در کنار پرداختن به مقولات ایثار و فداکاری، ضروری است به موضوع جنگ روایت‌ها و چالش‌هایی که بر سر حفظ حقیقت تاریخی در این عرصه وجود دارد توجه ویژه‌ای شود. بنابراین، ضرورت پرداختن به این موضوع و انجام پژوهش‌های بیشتر در این زمینه، بیش از پیش آشکار می‌شود. با مطالعه و بررسی داستان‌هایی مانند «شناسایی» و تحلیل ظرفیت‌های نمایشی آن‌ها می‌توان زمینه را برای خلق آثار هنری فاخر و ماندگار در این زمینه فراهم کرد. این آثار می‌توانند نقش مهمی در ترویج فرهنگ ایثار و فداکاری در جامعه ایفا کنند و به نسل جوان در درک بهتر تاریخ و هویت ملی خود یاری رسانند.

پیشینه

این بخش به بررسی پیشینه پژوهش در زمینه بازنمایی ایثار و فداکاری در قالب‌های هنری با تمرکز بر زندگی شهدای دفاع مقدس می‌پردازد. در این راستا، پژوهش‌های متعدد و آثار مختلف در عرصه‌های گوناگون هنری، از جمله داستان، نمایشنامه و خاطره‌نگاری، در بازنمایی شخصیت‌های برجسته دفاع مقدس و ایثارگری‌های آنان نقش مهمی ایفا کرده‌اند.

در حوزه خاطره‌نگاری و روایت مستند از شهدای دفاع مقدس، آثار متعددی به تحلیل زندگی و رشادت‌های رزمندگان پرداخته‌اند. یکی از این آثار کتاب **نردبانی برای چیدن نارنج** نوشته یزدانی (۱۳۸۹) است که شامل سیزده داستان از زندگی شهید احمد کاظمی می‌شود. یزدانی در این کتاب تلاش کرده است با انتخاب داستان‌هایی که بیشتر ابعاد انسانی و شخصیت شهید کاظمی را نشان می‌دهد، از روایت‌های فرعی و حاشیه‌ای دوری کند. در این اثر، خاطرات و تجربیات زیسته شهید کاظمی به شکلی صمیمانه و ملموس ارائه شده است که مخاطب را به درک عمیق‌تری از شخصیت این شهید می‌رساند. در همین راستا، علیجان‌زاده (۱۳۹۹) در کتاب **حاج احمد** به روایت وقایع مهم زندگی شهید کاظمی از سال ۱۳۳۸ تا ۱۳۸۴ پرداخته و با استفاده از سبک روایت شفاهی و خاطره‌نگاری، سعی در ثبت و انتقال این داستان‌ها به نسل‌های آینده دارد. هر دو اثر به‌طور مؤثر به شخصیت‌پردازی شهید کاظمی پرداخته‌اند و نشان‌دهنده اهمیت خاطره‌نگاری در بازنمایی ایثار و فداکاری در دوران دفاع مقدس‌اند.

در کنار خاطره‌نگاری‌ها، آثار داستانی نیز به شخصیت‌پردازی و بازنمایی ایثار و فداکاری در دوران

دفاع مقدس پرداخته‌اند. یکی از این آثار کتاب **وضعیت‌های نمایشی دفاع مقدس** نوشته خانیان (۱۳۸۳) است که به تحلیل وضعیت‌های نمایشی در چند نمایشنامه با موضوع دفاع مقدس می‌پردازد. در این اثر، خانیان با تمرکز بر ساختار نمایشی و تئوری‌های بازنمایی ایثار و فداکاری، سعی در ارائه یک رویکرد جدید به نمایش‌های دفاع مقدس دارد. هرچند این کتاب قوت‌هایی در تحلیل‌های تئوریک و بازنمایی وضعیت‌های مختلف دارد، دسته‌بندی منظم و دقیقی از وضعیت‌های نمایشی ارائه نمی‌دهد که این می‌تواند یکی از محدودیت‌های این پژوهش محسوب شود.

در زمینه شخصیت‌پردازی در آثار داستانی دفاع مقدس، بارونیان (۱۳۸۷) در کتاب **شخصیت‌پردازی در داستان‌های کوتاه دفاع مقدس** به‌طور جامع و کامل به بررسی عناصر شخصیت‌پردازی در داستان‌های دفاع مقدس پرداخته است. در این اثر، بارونیان با تحلیل گفتار و رفتار شخصیت‌ها، تلاش کرده است پیچیدگی‌های روحی و روانی رزمندگان دفاع مقدس را به نمایش بگذارد. این کتاب به‌ویژه بر عنصر شخصیت‌پردازی در آثار داستانی تأکید دارد و در ارائه تحلیل‌های دقیق از شخصیت‌ها موفق عمل کرده است.

در سطح دیگری، دریانورد (۱۳۹۷) در کتاب **جلوه‌های نمایشی جنگ** به بررسی جنبه‌های نمایشی جنگ و حضور رزمندگان در آثار هنری فاخر، به‌ویژه تئاتر، پرداخته است. این کتاب بر جنبه‌های خلاقانه جنگ تأکید دارد و معتقد است باید این جنبه‌ها باتوجه به آداب و رسوم و ویژگی‌های خاص جنگ در آثار هنری نمایشی به تصویر کشیده شوند. هدف اصلی این کتاب بررسی خلاقیت‌ها و جلوه‌های نمایشی دفاع مقدس است که می‌تواند در قالب تئاتر و سایر فرم‌های هنری به نمایش گذاشته شود.

همچنین، در رساله دکتری آسیب‌شناسی ادبیات داستانی دفاع مقدس در دانشگاه حکیم سبزواری، احمدرضا بیابانی تونه (۱۳۹۶) به آسیب‌شناسی ادبیات داستانی دفاع مقدس پرداخته است. نویسنده ابتدا به شناسایی آسیب‌های عمومی و ساختاری آثار این حوزه پرداخته و مشکلاتی مانند کلیشه‌سازی شخصیت‌ها، سادگی در روایت‌ها، و عدم توجه به پیچیدگی‌های روانی جنگ را بررسی کرده است. در ادامه، با استفاده از روش‌های تحلیلی - توصیفی و استدلال استقرایی، نارسایی‌های موجود در آثار ارزیابی و پیشنهادهایی برای رفع این آسیب‌ها و بهبود کیفیت آثار ارائه شده است. هدف نهایی این پژوهش ارتقای ادبیات داستانی دفاع مقدس و تولید آثار هنری فاخرتر در این زمینه بوده است.

درمجموع، پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که پژوهشگران در حوزه‌های گوناگون هنری، ازجمله خاطره‌نگاری، داستان‌نویسی، نمایشنامه‌نویسی و تحلیل‌های نمایشی، به بازنمایی ایثار و فداکاری در دوران دفاع مقدس پرداخته‌اند. درحالی‌که خاطره‌نگاری‌ها همچنان به‌عنوان منابع اولیه و دست‌اول، نقش

مهمی در بازسازی تاریخ شفاهی دفاع مقدس دارند، آثار داستانی و نمایشی تلاش کرده‌اند با بهره‌گیری از تکنیک‌های مختلف روایت و شخصیت‌پردازی، عمق بیشتری به شخصیت‌ها و رشادت‌های رزمندگان بدهند. به‌ویژه آثار نویسندگانی چون احمد دهقان (۱۳۸۸)، حبیب احمدزاده (۱۳۸۷) و مرتضی سرهنگی (۱۴۰۰)، که در عرصه داستان‌نویسی دفاع مقدس نقش مهمی ایفا کرده‌اند، توانسته‌اند با خلق شخصیت‌های باورپذیر، عمق ایثار و فداکاری رزمندگان را به شکلی هنری و اثرگذار به نمایش بگذارند. این تحلیل‌ها نشان می‌دهد پژوهش‌های گذشته بیشتر به تحلیل‌های مستندنگارانه و درون‌متنی در آثار دفاع مقدس پرداخته‌اند، اما کمتر به ظرفیت‌های نمایشی این آثار و چگونگی انتقال پیام‌های ایثار و فداکاری در قالب‌های هنری پرداخته‌اند. این مقاله تلاش دارد این خلأ را پر کند و به بررسی ظرفیت‌های نمایشی داستان‌هایی مانند «شناسایی» بپردازد و به نقش شخصیت‌پردازی در انتقال ارزش‌های ایثار و فداکاری به‌طور ویژه توجه کند.

تحلیلی از وضعیت فضای رسانه‌ای - هنری در کشور

باتوجه به بررسی منابع موجود، می‌توان گفت هر یک از این منابع قوت‌ها و ضعف‌های خاص خود را دارند. در فضای رسانه‌ای و هنری داخلی، همچنان با چالش‌ها و خلأهایی مواجهیم که مانع بازنمایی کامل و مؤثر حماسه‌های دفاع مقدس، به‌ویژه ایثار و فداکاری شهدای بزرگوار، می‌شود. از یک سو، برخی آثار هنری و رسانه‌ای در سطح محدود و اغلب در چهارچوب‌های بسته و مرسوم، به روایت حماسه‌ها و رشادت‌های دفاع مقدس پرداخته‌اند که این امر ممکن است از جذابیت و اثرگذاری آن‌ها در نسل‌های جدید بکاهد. این آثار، هرچند از نظر تاریخی معتبرند، به دلیل تکراری بودن و عدم انعطاف در مواجهه با شیوه‌های نوین بیان هنری، ممکن است نتوانند مخاطب‌های جوان‌تر را به‌درستی جذب کنند.

از سوی دیگر، در بسیاری از تولیدات هنری و رسانه‌ای داخلی، شاهد ضعف در پیوند روایت‌های حماسی با ویژگی‌های انسانی شخصیت‌ها و جزئیات عاطفی زندگی آن‌ها هستیم. به عبارت دیگر، غالباً ایثار و فداکاری در این آثار به صورت ایدئال‌سازی شده و به‌دور از پیچیدگی‌های واقعی زندگی فردی شهیدان به تصویر کشیده می‌شود؛ درحالی‌که یکی از ویژگی‌های برجسته‌ای که می‌تواند بازنمایی ایثار و فداکاری را برای نسل‌های آینده جذاب‌تر و ملموس‌تر کند، پرداختن به ابعاد انسانی و شخصیتی این افراد است. این نکته دقیقاً همان خلأی است که پژوهش‌هایی چون این مقاله قصد دارند آن را پر کنند: تمرکز بر جنبه‌های انسانی و ملموس‌تر زندگی شهید مجید بقایی و بازنمایی حماسه‌های ایشان در قالب‌های هنری معاصر که جذابیت بیشتری برای نسل امروز داشته باشد.

آسیب‌شناسی فضای رسانه‌ای و هنری داخلی همچنین باید شامل بررسی چالش‌های ناشی از عدم هم‌افزایی مناسب میان دستگاه‌ها و نهادهای مختلف فرهنگی باشد. بسیاری از آثار مربوط به دفاع مقدس در نهادهای مختلف تولید می‌شوند، اما این تولیدات اغلب به صورت جزیره‌ای عمل می‌کنند و از تعامل و هم‌افزایی میان یکدیگر بی‌بهره‌اند. در نتیجه، گاه شاهد گسستی در نوع نگاه‌ها و رویکردهای هنری هستیم که نمی‌تواند تصویر واحد و جامعی از ایثار و فداکاری ارائه دهد. این عدم هم‌افزایی در کنار مشکلاتی چون کمبود بودجه، امکانات فنی و حرفه‌ای، و عدم استفاده بهینه از ظرفیت‌های جدید رسانه‌ای و دیجیتال، مانع تولید آثار هنری با کیفیت بالا و متناسب با نیازهای امروزی می‌شود.

در نهایت، یکی دیگر از آسیب‌هایی که باید به آن توجه شود، نادیده گرفتن ظرفیت‌های نوین رسانه‌ای مانند فضای دیجیتال و شبکه‌های اجتماعی است. در حالی که این فضاها می‌توانند بستری مناسب برای انتشار و ترویج آثار هنری و رسانه‌ای با موضوع ایثار و فداکاری باشند، متأسفانه در بسیاری از موارد، این ظرفیت‌ها به درستی استفاده نشده‌اند. با توجه به حجم بالای تولید محتوا در دنیای دیجیتال و همچنین تغییر الگوهای مصرف فرهنگی در میان نسل جوان، ضروری است که محتوای مرتبط با دفاع مقدس و شهدا به گونه‌ای طراحی شود که همخوان با نیازهای روز باشد و در این فضاها به اشتراک گذاشته شود. بنابراین، این مقاله در واقع تلاش می‌کند بخشی از این خلأ را پر کند: از یک سو، با پرداختن به زندگی شهید مجید بقایی و داستان «شناسایی»، تلاش می‌کند ابعاد انسانی و عاطفی این شخصیت را بیشتر از پیش نمایان کند و از سوی دیگر، با استفاده از ظرفیت‌های نمایشی و هنری معاصر، نحوه‌ای نوین و جذاب برای بازنمایی این رشادت‌ها ارائه دهد. بدین ترتیب، این پژوهش نه تنها به غنای ادبیات دفاع مقدس افزوده است، بلکه می‌تواند الهام‌بخش تولید آثار هنری دیگری باشد که در فضای رسانه‌ای و هنری داخلی، خلأهایی را که پیش‌تر اشاره شد، پر کند.

در نتیجه، ضرورت انجام پژوهش‌های بیشتر در این زمینه، بیش از پیش آشکار می‌شود. ترکیب منابع مختلف و استفاده از شیوه‌های نوین بیان هنری و رسانه‌ای، می‌تواند در آینده آثار بیشتری خلق کند که هم‌زمان با رعایت اصول تاریخ‌نگاری، به طور جذاب و مؤثر ایثار و فداکاری‌های شهدا را به نسل‌های آینده منتقل کنند و در فضای جنگِ روایت‌ها، روایتی صحیح و دقیق از دفاع مقدس ارائه دهند.

مبانی پژوهش

در این بخش، ابتدا جایگاه شهید و ضرورت انتقال فرهنگ مقاومت از منظر امام و رهبر تبیین می‌شود، سپس، به صورت مختصر به اهمیت مفهوم ایثار و فداکاری و جایگاه آن در ادبیات داستانی اشاره می‌شود، و در نهایت، نظریه روایت برای تطبیق بر داستان «شناسایی» معرفی می‌شود.

۱. جایگاه شهید و ضرورت انتقال فرهنگ مقاومت از منظر امام خمینی رهبر انقلاب

شهید و فرهنگ مقاومت از منظر امام خمینی رهبر انقلاب و رهبر انقلاب جایگاه ویژه‌ای دارند که تأثیر زیادی بر پیروزی انقلاب اسلامی و حفظ دستاوردهای آن داشتند. درک صحیح این مفاهیم در کلام امام خمینی رهبر انقلاب و مقام معظم رهبری، نه تنها در تبیین اهداف انقلاب، بلکه در استمرار و تکامل آن نیز اهمیت بسیاری دارد.

۲. جایگاه شهید و ضرورت انتقال فرهنگ مقاومت از منظر امام خمینی رهبر انقلاب

امام خمینی رهبر انقلاب همواره بر اهمیت و جایگاه شهید در نظام اسلامی تأکید داشتند. از نظر ایشان، شهادت آرمانی بزرگ است که نشان‌دهنده عشق به خدا و آمادگی برای فدای جان در راه حقیقت و دفاع از اسلام است. در اندیشه امام خمینی رهبر انقلاب، شهید نه تنها از دنیا نمی‌رود، بلکه به دنیای جاویدان و نزد خداوند متعال می‌رسد؛ به طوری که ایشان معتقدند شهید زنده است و با شهادت خود به جوامع بشری پیام می‌دهد که در راه حقیقت و آزادی می‌توان جان را فدای آرمان‌ها کرد. این اعتقاد نشان‌دهنده نگرش امام به شهادت است که آن را نه پایان، بلکه آغاز زندگی جاوید می‌دانند. همچنین، ایشان باور داشتند شهید به معنای کامل‌ترین فرد مقاوم در برابر ظلم و فساد است. شهید در نظر امام خمینی رهبر انقلاب نه تنها فردی خاص که جان خود را فدای اسلام کرده است، بلکه نمادی از مقاومت در برابر ظلم و استبداد به‌شمار می‌رود (موسوی خمینی، ۱۳۸۵: ۱۰ / ۴۲۰).

امام خمینی رهبر انقلاب در تحلیل‌های خود تأکید زیادی بر لزوم انتقال فرهنگ مقاومت به نسل‌های آینده داشتند. این امر به‌ویژه از بعد نظری و عملی، در راستای حفظ انقلاب اسلامی و مقابله با تهدیدات داخلی و خارجی، حائز اهمیت است. فرهنگ مقاومت در اندیشه امام خمینی رهبر انقلاب به معنای ایستادگی در برابر ظلم، استکبار و تلاش برای تحقق عدالت اجتماعی است. ایشان باور داشتند که بدون این فرهنگ، نه تنها انقلاب اسلامی پایدار نخواهد ماند، بلکه ارزش‌های انسانی و اسلامی به خطر خواهند افتاد (همان: ۱۶ / ۱۹۷).

امام خمینی رهبر انقلاب فرهنگ جهاد و مقاومت را نه تنها در عرصه‌های نظامی، بلکه در تمام ابعاد زندگی فردی و اجتماعی ضروری می‌دانستند. از نظر ایشان، جهاد و مقاومت باید در مدارس، مساجد، دانشگاه‌ها و حتی در خانواده‌ها ترویج شود. از سوی دیگر، ایشان بر مبارزه با استکبار جهانی تأکید داشتند و معتقد بودند امروز هر مسلمانی باید در مقابل استکبار جهانی بایستد و نگذارد ظلم و فساد جهان را فراگیرد. این پیام پایه‌گذار روحیه مقاومت در سطح جهانی بود و ارزش اسلامی شناخته شد (همان: ۲۰ / ۱۹۶).

۳. جایگاه شهید و ضرورت انتقال فرهنگ مقاومت از منظر مقام معظم رهبری

رهبر انقلاب اسلامی در ادامه مسیر امام خمینی، اهمیت بسیاری به ترویج فرهنگ مقاومت و جایگاه شهید در جامعه داده‌اند. ایشان با درک عمیق نیاز به حفظ و تداوم انقلاب اسلامی، به‌ویژه در مواجهه با تهدیدات داخلی و خارجی، بر لزوم انتقال این فرهنگ به نسل‌های جدید تأکید دارند. این تأکیدات نه تنها در راستای حفظ دستاوردهای انقلاب، بلکه در جهت ایجاد تمدن مقاوم اسلامی و مقابله با استکبار جهانی است. در این زمینه، مقام معظم رهبری نکات قابل توجهی را مطرح کرده‌اند که در ادامه و بر اساس مطالب موجود در پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر نشر و حفظ آثار مقام معظم رهبری به تفصیل شرح داده می‌شود (۱۴۰۳):

اول، تأکید بر اهمیت شهید به عنوان اسوه‌های ایثار و فداکاری: حضرت آیت‌الله خامنه‌ای در دیدارهای متعدد خود با خانواده‌های شهدا و رزمندگان، بارها به مقام شامخ شهیدان اشاره کرده و آنان را اسوه‌های ایثار و فداکاری دانسته‌اند. از دیدگاه ایشان، شهیدان کسانی‌اند که جان خود را در راه حقیقت و دفاع از دین، استقلال و آزادی کشور فدای انقلاب کرده‌اند. مقام معظم رهبری در این زمینه بیان می‌کنند که شهیدان نه تنها با خون خود انقلاب اسلامی را به پیروزی رساندند، بلکه این پیروزی را حفظ و مستحکم کردند. از همین رو، شهیدان در حقیقت نماد مقاومت در برابر ظلم و فسادند و باید به عنوان الگوهای جاودان برای نسل‌های آینده معرفی شوند؛

دوم، انتقال فرهنگ مقاومت به نسل‌های جدید: یکی از اولویت‌های مهم مقام معظم رهبری، انتقال فرهنگ مقاومت به نسل‌های جوان است. ایشان معتقدند این نسل، به‌ویژه جوانان، باید با مفاهیم مقاومت، ایثار و فداکاری آشنا شوند تا بتوانند در برابر چالش‌های داخلی و تهدیدات خارجی بایستند. مقام معظم رهبری همواره بر لزوم تربیت نسل‌هایی مقاوم و آگاه تأکید دارند که ادامه‌دهنده راه شهیدان و پیروان امام خمینی رهبر باشند. این انتقال فرهنگ به نسل‌های جدید، از طریق آموزش‌های رسمی در مدارس و دانشگاه‌ها، رسانه‌ها، کتاب‌ها و سخنرانی‌ها، باید به‌طور مستمر صورت گیرد؛

سوم، مقاومت به عنوان ضامن استقلال کشور: رهبر انقلاب اسلامی همواره تأکید دارند که بدون فرهنگ مقاومت، استقلال کشور به خطر می‌افتد. ایشان به‌طور ویژه به خطرهای ناشی از سلطه‌گری‌های جهانی، به‌ویژه از سوی قدرت‌های استکباری، اشاره دارند و می‌فرمایند که باید با مقاومت در برابر این تهدیدات، هویت اسلامی و استقلال کشور را حفظ کرد. در نگاه مقام معظم رهبری، تنها از طریق مقاومت است که ایران اسلامی می‌تواند در برابر زورگویی‌ها و تحریم‌های جهانی ایستادگی کند. به همین دلیل، ایشان به تداوم این روحیه در نسل‌های جدید تأکید دارند تا آنان در شرایط سخت اقتصادی،

سیاسی و اجتماعی همچنان به اصول استقلال و آزادی وفادار بمانند؛

چهارم، مقاومت در عرصه‌های مختلف: در دیدگاه مقام معظم رهبری، مقاومت محدود به عرصه‌های نظامی و جنگ نمی‌شود. ایشان بارها اشاره کرده‌اند که جهاد و مقاومت باید در عرصه‌های فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی نیز ادامه یابد. برای مثال، در زمینه فرهنگی، ایشان تأکید دارند که باید در برابر تهاجمات فرهنگی دشمن ایستادگی کرد و از طریق تقویت هویت اسلامی و ایرانی، فرهنگ مقاومت را ترویج داد. در عرصه اقتصادی نیز ایشان بر لزوم خودکفایی و مقابله با وابستگی به دشمنان تأکید دارند. به‌طور مشابه، در عرصه سیاسی و اجتماعی نیز مقاومت باید در برابر فشارهای بین‌المللی و نقشه‌های دشمنان برای تضعیف انقلاب اسلامی ادامه یابد؛

پنجم، لزوم تبیین فرهنگ مقاومت در رسانه‌ها و مراکز آموزشی: مقام معظم رهبری بر لزوم تبیین دقیق و همه‌جانبه فرهنگ مقاومت در رسانه‌ها و مراکز آموزشی تأکید دارند. از دیدگاه ایشان، رسانه‌ها می‌توانند نقش حیاتی در آموزش مفاهیم مقاومت و ایستادگی ایفا کنند. ایشان در این راستا بارها از رسانه‌ها خواسته‌اند که فرهنگ جهاد و مقاومت را به‌طور گسترده و عمیق در جامعه ترویج دهند و جوانان را با ارزش‌های انقلاب اسلامی آشنا کنند. همچنین، مدارس و دانشگاه‌ها به‌عنوان نهادهای آموزشی مهم، باید به‌طور مستمر به آموزش اصول مقاومت، جهاد و فداکاری بپردازند و این مفاهیم را به نسل‌های آینده منتقل کنند؛

ششم، مقاومت در برابر دشمنان اسلام و جهانی‌سازی استکبار: مقام معظم رهبری همواره به تهدیدات دشمنان اسلام و انقلاب اسلامی اشاره می‌کنند و بر این نکته تأکید دارند که باید در برابر این تهدیدات مقاومت کرد. ایشان معتقدند دشمنان با ترفندهای مختلف به‌ویژه از طریق جهانی‌سازی و تبلیغات رسانه‌ای در تلاش‌اند اسلام و انقلاب اسلامی را تضعیف کنند. از این‌رو، برای حفظ استقلال و هویت اسلامی، باید فرهنگ مقاومت و ایستادگی در برابر چنین دشمنانی به‌عنوان آرمان مقدس در جامعه نهادینه شود.

جایگاه شهید و ضرورت انتقال فرهنگ مقاومت از منظر امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری، از عوامل کلیدی در پیروزی انقلاب اسلامی و حفظ دستاوردهای آن بوده است. این دو بزرگوار همواره بر این اصل تأکید داشتند که شهیدان نه تنها نماد مقاومت هستند، بلکه انتقال‌دهندگان فرهنگ ایثار و جهاد به نسل‌های آینده‌اند. این فرهنگ باید در جامعه ترویج شود تا کشور در برابر تهدیدات خارجی و داخلی مقاوم و مستقل باقی بماند. بنابراین، درک و انتقال فرهنگ مقاومت برای حفظ هویت انقلاب اسلامی و تداوم آن امری حیاتی است.

۴. جایگاه ایثار و فداکاری در ادبیات داستانی

ایثار و فداکاری از فضایل اخلاقی برجسته‌ای است که در آموزه‌های دینی و اخلاقی بسیاری از فرهنگ‌ها و تمدن‌ها بر آن تأکید شده است. فداکاری به معنای گذشتن از منافع و خواسته‌های شخصی به نفع دیگران است (حشر / ۹). ایثار نیز به معنای ازخودگذشتگی و بذل جان و مال در راه آرمان‌ها و عقاید است (کلینی، ۱۴۰۷ ق: ۵ / ۵۳). ایثار و فداکاری از صفات برجسته‌ای است که در وجود انسان‌های والا و بزرگ یافت می‌شود و آنان را به الگوهایی برای دیگران تبدیل می‌کند. یکی از نمودهای ایثار شهادت است؛ به‌طوری‌که شهدا از منزلت والایی در نزد خداوند برخوردارند. از سوی دیگر، ادبیات داستانی از ابزارهای مهمی برای بازنمایی مفاهیم اخلاقی و انسانی، ازجمله ایثار و فداکاری، است. داستان‌ها با روایت سرگذشت شخصیت‌ها و وقایع مختلف، می‌توانند مفاهیم اخلاقی را به صورت ملموس و عینی به مخاطبان ارائه دهند و در آنان حس همدلی و تعلق خاطر با شخصیت‌های ایثارگر را برانگیزند.

در ادبیات داستانی ایران، داستان‌های بسیاری درباره شهدای انقلاب اسلامی و دفاع مقدس نوشته شده که در آن‌ها، رشادت‌ها و فداکاری‌های این شهدا به تصویر کشیده شده است. این داستان‌ها با بازنمایی حماسه‌ها و ازخودگذشتگی‌های شهدا، نقش مهمی در زنده نگه داشتن یاد و خاطره شهدا و انتقال مفاهیم ارزشمند ایثار و فداکاری به نسل‌های آینده دارند.

یکی از این شهدا مجید بقایی است که در سال ۱۳۳۷ در بهبهان متولد شد. در نوجوانی، در مسجد اذان می‌گفت. بااستعداد بود و در دانشگاه اهواز پذیرفته شد، اما برای هدف خود، که کمک به مناطق محروم بود، انصراف داد و در رشته پزشکی قبول شد. در زمان شاه، اهل مبارزه بود و پس از انقلاب و در زمان جنگ تحمیلی، به توصیه سردار شهید کلاهدوز، نماینده سپاه پاسداران استان در اتاق جنگ شد. با گذشت زمان، مراتب شایستگی و تعهد او بیش از پیش نمایان شد، تا به فرماندهی قرارگاه فجر رسید؛ قرارگاهی که در عملیات فتح‌المبین و آزادسازی بیش از دوهزار کیلومترمربع از اراضی اشغالی از سوی رژیم صدام نقش بسزایی داشت. این شهید که نمادی از شجاعت، جسارت، تعهد، مدیریت و روحیه ایثار و فداکاری بود در بهمن ۱۳۶۱ همراه با هم‌رزمانش در منطقه فکه شهید شد (فکور، ۱۳۹۳).

نظریه روایت

عناصر دراماتیک اجزای تشکیل‌دهنده دراماند که به خلق تنش، تعلیق، و جذابیت در داستان کمک می‌کنند (ارسطو، ۱۳۸۵). عناصر دراماتیک شامل این موارد می‌شوند: پیرنگ، گفتار، شخصیت و انگاره. عناصر مختلفی برای پیرنگ گفته شده است که در ادامه به آن‌ها اشاره می‌شود: اول، آغاز - میانه - پایان:

هر داستانی دارای آغاز، میانه و پایان است. آغاز زمانی است که مخاطب با شخصیت‌ها و موقعیت داستان آشنا می‌شود. میانه داستان به کشمکش‌ها و چالش‌های شخصیت‌ها می‌پردازد. پایان داستان زمانی است که کشمکش‌ها حل و سرنوشت شخصیت‌ها مشخص می‌شود (قادری، ۱۳۹۱: ۳۰ - ۲۸)؛ دوم، هماهنگی: در ابتدای داستان، معمولاً وضعیت متعادل و پایداری وجود دارد. این وضعیت متعادل می‌تواند زندگی روزمره یک شخصیت، یک جامعه یا یک جهان باشد (همان: ۶۰)؛ سوم، اجتماع ضدین: در ادامه داستان، یک عامل مخل نظم و ثبات وارد داستان می‌شود. این عامل مخل نظم می‌تواند شخصیتی شرور، حادثه‌ای ناگوار یا تصمیمی اشتباه باشد (همان: ۶۱)؛ چهارم، تفکیک احباب: با ورود عامل مخل نظم، شخصیت‌ها از یکدیگر جدا می‌شوند یا در شرایطی قرار می‌گیرند که نمی‌توانند با یکدیگر ارتباط برقرار کنند. این جدایی می‌تواند به لحاظ فیزیکی، عاطفی یا روانی باشد (همان: ۶۳)؛ پنجم، گره‌افکنی: با پیشرفت داستان پیچیدگی‌ها و چالش‌های بیشتری برای شخصیت‌ها ایجاد می‌شود. این پیچیدگی‌ها به اصطلاح گره نامیده می‌شود (اسمایی، ۱۳۹۲: ۹۴ - ۹۳)؛ ششم، کشمکش (ستیز): شخصیت‌ها برای رفع مشکلات و غلبه بر چالش‌ها تلاش می‌کنند. این تلاش‌ها به اصطلاح کشمکش یا ستیز نامیده می‌شوند؛ هفتم، بحران: در نقطه‌ای از داستان، شخصیت‌ها به بحران یا نقطه عطفی می‌رسند. این بحران می‌تواند تصمیمی مهم یا فاجعه یا کشفی ناگهانی باشد (همان: ۹۶)؛ هشتم، تعلیق: در ادامه داستان، تعلیق و هیجان داستان افزایش پیدا می‌کند. مخاطب مشتاق می‌شود ببیند که سرنوشت شخصیت‌ها چه خواهد شد؛ نهم، نقطه اوج: اوج داستان زمانی است که مهم‌ترین و حساس‌ترین اتفاق داستان رخ می‌دهد. این اتفاق می‌تواند پیروزی شخصیت‌ها بر چالش‌ها یا شکست آن‌ها باشد (همان: ۹۷)؛ دهم، گره‌گشایی: در پایان داستان، گره‌ها و ابهامات داستان رفع می‌شوند، سرنوشت شخصیت‌ها مشخص می‌شود و مخاطب به درکی کامل از داستان می‌رسد (قادری، ۱۳۹۱: ۱۰۰)؛ یازدهم، زمان: زمان در درام به دو دسته زمان واقعی و زمان دراماتیک تقسیم می‌شود. زمان واقعی مدت‌زمانی است که داستان در دنیای واقعی طول می‌کشد. زمان دراماتیک مدت‌زمانی است که مخاطب در تئاتر یا سینما صرف تماشای داستان می‌کند (اسلین، ۱۳۹۲: ۱۰۱ - ۸۴)؛ دوازدهم، مکان: محل رخدادها و رویدادهای دراماتیک در داستان را معرفی می‌کند (گرگ، ۱۳۹۰: ۲۴۵ - ۲۴۴).

عنصر شخصیت یکی از مهم‌ترین عناصر درام است که به مخاطب کمک می‌کند با شخصیت‌های داستان هم‌ذات‌پنداری کند و از داستان لذت ببرد. شخصیت‌ها می‌توانند انسان، حیوان، اشیا یا حتی مفاهیم انتزاعی باشند. شخصیت خود به چند دسته تقسیم می‌شود: اول، شخصیت اصلی (قهرمان): شخصیت اصلی داستان کسی است که بیشترین توجه مخاطب را به خود جلب می‌کند و داستان حول محور او می‌چرخد. قهرمان معمولاً دارای ویژگی‌های مثبتی مانند شجاعت، عدالت‌خواهی و فداکاری

است (کارد، ۱۳۸۷: ۱۱۲)؛ دوم، شخصیت اصلی (ضدقهرمان): ضدقهرمان شخصیتی است که در تقابل با قهرمان داستان قرار می‌گیرد. ضدقهرمان معمولاً ویژگی‌های منفی مانند ظلم، خودخواهی و قدرت‌طلبی دارد (اسمایی، ۱۳۹۲: ۹۰)؛ سوم، شخصیت فرعی: شخصیت‌های فرعی نقش‌های مکمل در داستان دارند و به شخصیت‌پردازی شخصیت‌های اصلی کمک می‌کنند. شخصیت‌های فرعی می‌توانند دوست، دشمن، اعضای خانواده یا افراد دیگری باشند که با شخصیت‌های اصلی در ارتباط‌اند (کارد، ۱۳۸۷: ۱۱۱).

جدای از این موارد، چهار مؤلفه برای اثرگذاری در شخصیت‌پردازی وجود دارند: اول، ویژگی‌های فیزیکی نظیر ظاهر، سن، جنس، نژاد و سلامت شخصیت؛ دوم، ویژگی‌های روانی نظیر افکار، احساسات، انگیزه‌ها، و باورهای شخصیت؛ سوم، رفتار نظیر نحوه صحبت کردن، حرکت کردن و تعامل شخصیت با دیگران؛ و چهارم، پیشینه نظیر تجربیات گذشته، خانواده و موقعیت اجتماعی شخصیت (مک‌کی، ۱۳۸۲: ۶۹). شخصیت‌ها نقش مهمی در پیشبرد داستان، انتقال پیام، و ایجاد هم‌ذات‌پنداری در مخاطب دارند. شخصیت‌های خوب مخاطب را به دنبال خود می‌کشاند و او را با سرنوشت خود همراه می‌کند. شخصیت‌ها همچنین می‌توانند پیام یا ایده‌ای را به مخاطب منتقل کنند.

عنصر گفتار نیز یکی از مهم‌ترین عناصر درام است که به شخصیت‌ها جان می‌بخشد و به پیشبرد داستان کمک می‌کند. گفتار شامل دیالوگ و منولوگ می‌شود (قادری، ۱۳۹۱: ۲۹۹).

دیالوگ گفت‌وگوی بین دو یا چند شخصیت است. دیالوگ نقش مهمی در شخصیت‌پردازی، انتقال اطلاعات، و ایجاد تعلیق و هیجان در داستان دارد و خود دارای چهار گونه است: اول، دیالوگ نمایشی؛ دیالوگی که به پیشبرد داستان و آشکار شدن شخصیت‌ها کمک می‌کند؛ دوم، دیالوگ توضیحی؛ دیالوگی که اطلاعات لازم را به مخاطب ارائه می‌دهد؛ سوم، دیالوگ احساسی؛ دیالوگی که احساسات و افکار شخصیت‌ها را بیان می‌کند؛ چهارم، دیالوگ طنز؛ دیالوگی که برای خنداندن مخاطب استفاده می‌شود.

قسم دوم گفتار منولوگ است. منولوگ گفت‌وگوی شخصیت با خود است. منولوگ به مخاطب کمک می‌کند افکار، احساسات و انگیزه‌های درونی شخصیت را درک کند. منولوگ سه گونه است: اول، منولوگ افشاگرانه؛ منولوگی که در آن شخصیت اطلاعاتی را برای مخاطب فاش می‌کند که سایر شخصیت‌ها از آن بی‌خبرند؛ دوم، منولوگ تأملی؛ منولوگی که در آن شخصیت به افکار و احساسات خود می‌اندیشد؛ سوم، منولوگ متقاعدکننده؛ منولوگی که در آن شخصیت سعی می‌کند دیگران را متقاعد کند.

گفتار نقش مهمی در ایجاد انسجام و پویایی در درام دارد. گفتار خوب مخاطب را به دنبال خود می‌کشد و او را با شخصیت‌ها و داستان همراه می‌کند. گفتار همچنین می‌تواند پیام یا ایده‌ای را به مخاطب منتقل کند.

انگاره تم یا ایده اصلی یک درام است که پیام یا معنای کلی داستان را به مخاطب منتقل می‌کند. انگاره می‌تواند به طور مستقیم یا غیرمستقیم در داستان بیان شود و می‌تواند مفاهیم مختلفی مانند عشق، جنگ، عدالت یا رستگاری را دربرگیرد (همان: ۲۷۸). انگاره نقش محوری در انسجام و عمق درام ایفا می‌کند. انگاره قوی می‌تواند به مخاطب کمک کند داستان را درک کند، با شخصیت‌ها هم‌ذات‌پنداری کند، از داستان لذت ببرد، درباره موضوعات مختلف فکر کند و دیدگاه خود درباره آن‌ها را تغییر دهد. انگاره با سایر عناصر درام مانند پیرنگ، شخصیت و گفتار ارتباط تنگاتنگی دارد. درواقع، این عناصر در خدمت انگاره‌اند و به بیان و آشکار کردن آن برای مخاطب کمک می‌کنند. به عبارت دیگر، پیرنگ توالی وقایع داستان است که حول محور انگاره شکل می‌گیرد. شخصیت‌ها حاملان انگاره در داستان‌اند و با اعمال، گفتار و افکار خود آن را به تصویر می‌کشند. گفتار گفت‌وگوهای بین شخصیت‌هاست که می‌تواند انگاره داستان را آشکار کند و به عمق آن بیفزاید. بر این اساس، این گونه بیان می‌شود که انگاره یکی از مهم‌ترین عناصر درام است که به داستان عمق و معنا می‌بخشد. انگاره قوی می‌تواند مخاطب را تحت تأثیر قرار دهد و او را به تفکر وادارد.

در مقاله پیش رو، تلاش می‌شود از نظریه روایت برای شناسایی پیرنگ، گفتار، شخصیت و انگاره در داستان زندگی شهید مجید بقایی با محوریت داستان «شناسایی» استفاده شود.

روش‌شناسی

در این پژوهش، تکنیک فیش‌برداری برای جمع‌آوری اطلاعات از منابع کتابخانه‌ای به کار گرفته می‌شود. اطلاعات گردآوری‌شده سپس بر اساس عناصر دراماتیک که در بخش مبانی پژوهش توضیح داده شده‌اند، سازمان‌دهی و دسته‌بندی خواهند شد. درنهایت، در چهارچوب روش تحلیل روایت، نتایج به‌دست‌آمده بررسی و تحلیل می‌شوند. این پژوهش به طور خاص در دسته پژوهش‌های کاربردی قرار دارد و مراحل آن به این شرح است: در مرحله اول، منابع مرتبط با عناصر روایت، تحلیل روایت و شخصیت شهید مجید بقایی به‌دقت بررسی شدند. این مطالعات در بخش‌های مقدمه، مبانی پژوهش و روش‌شناسی گنجانده شده‌اند تا زمینه نظری پژوهش را به‌طور جامع ارائه دهند؛ در مرحله دوم، یک داستان از کتاب **چهلمین نفر** به‌عنوان نمونه‌ای موردی انتخاب شد. این انتخاب با هدف بررسی عمیق‌تر عناصر داستان و شخصیت‌پردازی انجام گرفت؛ در مرحله سوم، الگوی تحلیل برای مطالعه موردی تدوین و به شکل جدول شماره یک ارائه شد. این الگو به‌عنوان چهارچوبی برای سازمان‌دهی و تحلیل داده‌ها عمل کرد؛ در مرحله چهارم، عناصر دراماتیک شناسایی‌شده از داستان بر اساس جدول مذکور استخراج،

کدگذاری و طبقه‌بندی شدند. این تحلیل به فهم بهتری از ساختار و روایت داستان کمک کرد؛ در مرحله پنجم، نتایج کلیدی پژوهش جمع‌بندی و الگوی پیشنهادی برای تحلیل زندگی شخصیت‌های ملی و مذهبی ارائه شد. این الگو به پژوهشگران کمک می‌کند درک بهتری از ابعاد مختلف شخصیت‌ها و روایت‌های مرتبط با آن‌ها داشته باشند.

جدول ۱. مقوله‌های اصلی و فرعی نظریه روایت

مقوله‌های اصلی	مقوله‌های فرعی
۱. پیرنگ	آغاز - میانه - پایان
	هماهنگی
	اجتماع ضدین
	تفکیک احباب
	گره‌افکنی
	کشمکش (ستیز)
	بحران
	تعلیق
	نقطه اوج
	گره‌گشایی
	زمان
	واقعی
۲. شخصیت	دراماتیک
	مکان
	اصلی (قهرمان)
۳. گفتار	اصلی (ضدقهرمان)
	فرعی
۴. انگاره	دیالوگ
	منولوگ
۵. لحن	مضمون
۶. نمادها	لحن روایت
	نمادها و نشانه‌ها

یافته‌های پژوهش

داستان «شناسایی» روایتگر مأموریت خطرناک دو رزمنده به نام‌های مجید بقایی و راوی در دوران دفاع

مقدس است. این داستان سرشار از عناصر دراماتیک است که به جذابیت و گیرایی آن می‌افزاید. در این بخش، عناصر دراماتیک در داستان «شناسایی» تحلیل می‌شود. برای اختصار، این داستان کوتاه نقل نمی‌شود.

پیرنگ: داستان «شناسایی» دارای پیرنگی منسجم و پویاست که از سه بخش اصلی آغاز، میانه و پایان تشکیل شده است. داستان با معرفی عملیات خیبر و نقشه آن توسط فرمانده آغاز می‌شود. فرمانده بر دشواری‌های عملیات، به‌ویژه عبور از آب و باتلاق و کمبود نیروی زنده تأکید می‌کند. در ادامه، مجید بقایی داوطلب انجام مأموریت شناسایی می‌شود. بخش میانی داستان به شرح جزئیات مأموریت شناسایی می‌پردازد. مجید و راوی با قایق کانو راهی منطقه دشمن می‌شوند و با عبور از موانعی مانند آب سرد، سکوت دلهره‌آور، گشتی‌های عراقی، سیم‌های خاردار و مین‌های شناور، به محل سکوی کمین عراقی‌ها می‌رسند و اطلاعات لازم را جمع‌آوری می‌کنند. در بخش پایانی داستان، مجید و راوی در مسیر بازگشت با مشکلاتی مانند گم شدن کانو، خستگی و گرسنگی و حمله سرباز عراقی مواجه می‌شوند، ولی درنهایت، نیروهای خودی آنان را پیدا می‌کنند. داستان با نجات آن‌ها و به پایان رساندن مأموریت با موفقیت تمام می‌شود.

هماهنگی: داستان «شناسایی» از انسجام و هماهنگی درونی بالایی برخوردار است. تمام رویدادها و جزئیات داستان حول محور مأموریت شناسایی و چالش‌های پیش روی مجید و راوی شکل می‌گیرد. **اجتماع ضدین:** در این داستان، شاهد تضادهای متعددی هستیم که به پویایی و جذابیت آن می‌افزاید. این تضادها شامل تضاد بین انسان و طبیعت (عبور از آب سرد، باتلاق و گیاهان تیز)، تضاد بین انسان و دشمن (مواجهه با گشتی‌ها، سربازان و مین‌های عراقی) و تضاد بین امید و ناامیدی (لحظات دلهره‌آور و خطرناک در برابر امید به نجات) می‌شود.

تفکیک احباب: در طول داستان، مجید و راوی از یکدیگر جدا می‌شوند. این جدایی در لحظاتی مانند گم شدن کانو و حمله سرباز عراقی اتفاق می‌افتد و بر تنش و هیجان داستان می‌افزاید.

گره‌افکنی: داستان «شناسایی» دارای گره‌افکنی‌های متعددی است که مخاطب را درگیر داستان نگه می‌دارد. این گره‌افکنی‌ها شامل دشواری‌های عملیات خیبر و کمبود نیروی زنده، مأموریت خطرناک شناسایی در منطقه دشمن، عبور از موانع و خطرهای متعدد در مسیر، گم شدن کانو و جدایی مجید و راوی، و حمله سرباز عراقی و خطر اسارت می‌شود.

کشمکش (ستیز): داستان «شناسایی» سرشار از کشمکش و تقابل بین شخصیت‌ها با موانع و چالش‌های مختلف است. این کشمکش‌ها به پویایی و جذابیت داستان می‌افزایند و مخاطب را تا پایان داستان درگیر نگه می‌دارند. انواع کشمکش در این داستان در سه بخش خلاصه می‌شود: اول، انسان در

برابر طبیعت: مجید و راوی در طول مأموریت خود با موانع طبیعی متعددی مانند آب سرد، باتلاق، گیاهان تیز و هوای سرد روبه‌رو می‌شوند. آن‌ها باید با این موانع مبارزه کنند تا بتوانند به مأموریت خود ادامه دهند؛ دوم، انسان در برابر دشمن: مجید و راوی در منطقه دشمن حضور دارند و در معرض خطر حمله سربازان عراقی قرار دارند. آن‌ها باید مراقب باشند و با احتیاط عمل کنند تا شناسایی و دستگیر نشوند؛ سوم، انسان در برابر خود: مجید و راوی در طول مأموریت خود با خستگی، گرسنگی، ناامیدی و ترس روبه‌رو می‌شوند. آن‌ها باید با این چالش‌های درونی مبارزه کنند تا تمرکز داشته باشند و به مأموریت خود ادامه دهند.

نمونه‌هایی از کشمکش در این داستان را می‌توان در موارد مختلف مشاهده کرد: اول، عبور از آب سرد: مجید و راوی باید از آب سرد و پر از گیاهان تیز عبور کنند تا به منطقه دشمن برسند. این عبور برای آن‌ها بسیار دشوار و خطرناک است؛ دوم، مواجهه با گشتی‌های عراقی: مجید و راوی در چندین نوبت با گشتی‌های عراقی روبه‌رو می‌شوند. آن‌ها باید خود را پنهان کنند تا شناسایی نشوند؛ سوم، حمله سرباز عراقی: در لحظه‌ای که مجید و راوی در حال عبور از سیم‌های خاردارند، سرباز عراقی آن‌ها را می‌بیند و به سمتشان شلیک می‌کند. مجید و راوی مجبور می‌شوند فرار کنند و پنهان شوند؛ چهارم، گرسنگی و خستگی: مجید و راوی به دلیل گرسنگی و خستگی شدید، به شدت ضعیف می‌شوند. آن‌ها به سختی می‌توانند به راه خود ادامه دهند؛ پنجم، ترس از مرگ: مجید و راوی در لحظات متعددی از مأموریت خود، در معرض خطر مرگ قرار می‌گیرند. آن‌ها از مرگ می‌ترسند، اما مصمم‌اند که مأموریت خود را به انجام برسانند.

کشمکش در داستان «شناسایی» نقش بسیار مهمی دارد. این کشمکش‌ها به پویایی و جذابیت داستان می‌افزایند و مخاطب را تا پایان داستان درگیر نگه می‌دارند. همچنین، کشمکش‌ها به شخصیت‌پردازی و برجسته کردن شجاعت، فداکاری و از خودگذشتگی مجید و راوی کمک می‌کنند. داستان «شناسایی» سرشار از کشمکش و تقابل بین شخصیت‌ها با موانع و چالش‌های مختلف است. این کشمکش‌ها به پویایی و جذابیت داستان می‌افزایند و مخاطب را تا پایان داستان درگیر نگه می‌دارند. انواع مختلف کشمکش، از جمله انسان در برابر طبیعت، انسان در برابر دشمن و انسان در برابر خود، در این داستان به خوبی به کار رفته و به غنای آن افزوده‌اند. کشمکش در داستان «شناسایی» به طور ماهرانه‌ای با سایر عناصر دراماتیک مانند پیرنگ، شخصیت، گفتار و انگاره ترکیب شده است. کشمکش‌ها در این داستان نه تنها جذاب و هیجان‌انگیزند، بلکه آموزنده نیز هستند. آن‌ها به مخاطب نشان می‌دهند که چگونه می‌توان با چالش‌ها و موانع زندگی روبه‌رو شد و بر آن‌ها غلبه کرد. کشمکش در داستان

«شناسایی» نمونه‌ای از کشمکش موفق در داستان‌های دراماتیک است.

بحران: در لحظاتی از داستان، شخصیت‌ها با بحران‌هایی روبه‌رو می‌شوند که مأموریت آن‌ها را به خطر می‌اندازد. این بحران‌ها شامل گم شدن کانو و جدایی مجید و راوی، حمله سرباز عراقی و خطر اسارت، و خستگی مفرط و گرسنگی می‌شود.

تعلیق: داستان «شناسایی» از تعلیق بالایی برخوردار است که مخاطب را تا پایان داستان در انتظار و هیجان نگه می‌دارد. این تعلیق از طریق گره‌افکنی‌ها، کشمکش‌ها و بحران‌های داستان ایجاد می‌شود.

نقطه اوج: نقطه اوج داستان «شناسایی» زمانی است که مجید و راوی را نیروهای خودی پیدا می‌کنند و آنان مأموریت خود را با موفقیت به پایان می‌رسانند. این لحظه اوج تنش و هیجان داستان است و حس رهایی و شادمانی را به مخاطب القا می‌کند.

گره‌گشایی: گره‌گشایی در داستان «شناسایی» به تدریج و در بخش پایانی داستان اتفاق می‌افتد. در این بخش، گره‌های داستانی به شکلی منطقی و رضایت‌بخش باز می‌شوند و خواننده از جزئیات مأموریت مجید و راوی و اطلاعاتی که جمع‌آوری کرده‌اند آگاه می‌شود.

مراحل گره‌گشایی: اول، نجات مجید و راوی: در لحظه‌ای که مجید و راوی در حال غرق شدن‌اند، ناگهان نگاه آشنایی را می‌بینند و یک دست مجید بالا می‌رود. او فریاد می‌زند: «ما اینجا هستیم» و نیروهای خودی آن‌ها را نجات می‌دهند؛ دوم، بازگشت به پایگاه: مجید و راوی به پایگاه خود بازمی‌گردند و مورد استقبال فرمانده و سایر رزمندگان قرار می‌گیرند؛ سوم، ارائه گزارش مأموریت: مجید و راوی جزئیات مأموریت خود را به فرمانده و سایر رزمندگان شرح می‌دهند. آن‌ها اطلاعات مهمی را درباره استعداد دشمن، موقعیت سکوهای کمین و مین‌های شناور جمع‌آوری کرده‌اند که می‌تواند به عملیات خیبر کمک کند؛ چهارم، تأثیر اطلاعات جمع‌آوری‌شده: اطلاعات جمع‌آوری‌شده توسط مجید و راوی نقش مهمی در موفقیت عملیات خیبر ایفا می‌کند. رزمندگان با استفاده از این اطلاعات می‌توانند به طور مؤثرتری با دشمن مقابله کنند و به اهداف خود دست یابند.

گره‌گشایی در داستان «شناسایی» به شکلی منطقی و رضایت‌بخش اتفاق می‌افتد. تمام سؤالات و ابهامات خواننده درباره سرنوشت شخصیت‌ها و مأموریت آن‌ها پاسخ داده می‌شود. گره‌گشایی به گونه‌ای است که حس پیروزی و موفقیت را به خواننده القا می‌کند. نجات مجید و راوی و موفقیت عملیات خیبر پایانی خوش برای این داستان رقم می‌زنند. گره‌گشایی، درعین‌حال، حاوی پیام‌های آموزنده‌ای نیز هست. شجاعت، فداکاری و ازخودگذشتگی مجید و راوی الگویی برای خواننده محسوب می‌شود و به او درس ایثار و وطن‌دوستی می‌دهد.

زمان: داستان «شناسایی» در یک شب و در دوران دفاع مقدس اتفاق می‌افتد. زمان داستان از اهمیت بالایی برخوردار است و به ایجاد حس دلهره و اضطراب در مخاطب کمک می‌کند. داستان «شناسایی» بر اساس وقایع واقعی در دوران دفاع مقدس روایت می‌شود. این موضوع به باورپذیری داستان و ایجاد حس هم‌ذات‌پنداری در مخاطب کمک می‌کند. همچنین، این داستان از ساختار دراماتیکی قوی و منسجمی برخوردار است. گره‌افکنی‌ها، کشمکش‌ها، بحران‌ها، تعلیق، نقطه اوج و گره‌گشایی به شکلی استادانه در داستان به کار رفته‌اند و به جذابیت و گیرایی آن می‌افزایند.

مکان: داستان «شناسایی» در منطقه‌ای از جنوب کشور و در دوران دفاع مقدس اتفاق می‌افتد. مکان داستان نقش مهمی در ایجاد حس دلهره و اضطراب در مخاطب دارد.

داستان «شناسایی» دارای دو شخصیت اصلی و تعدادی شخصیت فرعی است.

شخصیت‌های اصلی به این شرح‌اند:

مجید بقایی: مجید بقایی شخصیت اصلی داستان «شناسایی» است. او رزمنده شجاع، فداکار، باهوش و باتجربه است. مجید در طول داستان با موانع و چالش‌های متعددی روبه‌رو می‌شود، اما با شجاعت و تدبیر خود بر آن‌ها غلبه می‌کند. مجید از نظر سنی از راوی بزرگ‌تر است و در عملیات‌های جنگی قبلی نیز شرکت کرده است. او به دلیل شجاعت و کاردانی‌اش در بین رزمندگان از احترام ویژه‌ای برخوردار است. مجید فردی متعهد و وظیفه‌شناس است و برای انجام مأموریت خود حاضر است جان خود را به خطر بیندازد. در طول داستان، مجید با چالش‌های مختلفی روبه‌رو می‌شود که او را قوی‌تر و باتجربه‌تر می‌کند. او در ابتدای داستان کمی مغرور و خودرأی است، اما در ادامه داستان یاد می‌گیرد که به دیگران اعتماد کند و با آن‌ها کار گروهی انجام دهد؛

راوی: راوی دیگر شخصیت اصلی داستان «شناسایی» است. او رزمنده‌ای جوان و کم‌تجربه است که برای اولین بار در یک مأموریت شناسایی شرکت می‌کند. از طریق دیدگاه او وقایع داستان روایت می‌شود. راوی فردی باهوش، کنجکاو و مشتاق یادگیری است. او از مجید چیزهای بسیاری می‌آموزد و به تدریج به رزمنده‌ای کارآمد تبدیل می‌شود. راوی به کشور و آرمان‌های خود وفادار است و حاضر است برای دفاع از آن‌ها فداکاری کند. در طول داستان، راوی از نظر جسمانی و روحی قوی‌تر و پخته‌تر می‌شود. او در ابتدای داستان کمی ترس و تردید دارد، اما در ادامه داستان یاد می‌گیرد که بر ترس خود غلبه و با شجاعت عمل کند.

شخصیت‌های فرعی داستان نیز به این شرح‌اند:

فرمانده: فرمانده یگان رزمندگان است. او فردی باتجربه و کاردان است که نقشه عملیات خیبر را

طراحی و به رزمندگان ابلاغ می‌کند؛

سربازان عراقی: سربازان دشمن‌اند که در منطقه حضور دارند و برای شناسایی و دستگیری رزمندگان ایرانی تلاش می‌کنند؛

نیروهای خودی: نیروهای خودی در پایگاه منتظر بازگشت مجید و راوی هستند. آن‌ها پس از نجات مجید و راوی، از آن‌ها استقبال می‌کنند و به آن‌ها تبریک می‌گویند.

نقش شخصیت‌ها در داستان: شخصیت‌ها در داستان «شناسایی» نقش مهمی در پیشبرد داستان و انتقال پیام آن دارند. شخصیت‌های اصلی و فرعی با تعاملات و کنش‌های خود، داستان را جذاب و گیرا می‌کنند. شخصیت‌های داستان به گونه‌ای طراحی شده‌اند که مخاطب بتواند با آن‌ها هم‌ذات‌پنداری کند و احساسات آن‌ها را بفهمد.

داستان «شناسایی» دارای شخصیت‌های پرداخته‌شده و مقبولى است. شخصیت‌های اصلی و فرعی داستان به‌خوبی معرفی شده‌اند و هر یک نقش خاص خود را در داستان ایفا می‌کنند. شخصیت‌ها با تعاملات و کنش‌های خود، داستان را جذاب و گیرا و به انتقال پیام آن کمک می‌کنند.

همچنین، شخصیت‌های داستان «شناسایی» به لحاظ ظاهری، رفتاری و گفتاری به طور کامل توصیف نشده‌اند. این موضوع به عهده مخاطب است که با استفاده از تخیل خود، شخصیت‌ها را در ذهنش کامل کند. شخصیت‌های این داستان در طول داستان دچار تحول و دگرگونی می‌شوند. این تحولات به‌تدریج و به طور منطقی اتفاق می‌افتند و به باورپذیری شخصیت‌ها کمک می‌کنند. شخصیت‌ها نمادی از رزمندگان دوران دفاع مقدس‌اند. آن‌ها با شجاعت، فداکاری و ازخودگذشتگی خود از کشور و آرمان‌های خود دفاع می‌کنند.

دیالوگ: دیالوگ‌ها در داستان «شناسایی» طبیعی، روان و متناسب با موقعیت داستان‌اند. آن‌ها به شخصیت‌پردازی و پیشبرد داستان کمک می‌کنند. دیالوگ‌ها به شخصیت‌پردازی و معرفی شخصیت‌ها کمک می‌کنند. از طریق دیالوگ‌ها، مخاطب می‌تواند با افکار، احساسات و انگیزه‌های شخصیت‌ها آشنا شود. همچنین، دیالوگ‌ها به پیشبرد داستان کمک می‌کنند. از طریق دیالوگ‌ها، اطلاعات لازم درباره وقایع داستان به مخاطب منتقل می‌شود و داستان به جلو می‌رود. دیالوگ‌ها به ایجاد حس تعلیق و هیجان در داستان کمک می‌کنند. از طریق دیالوگ‌های پرکشش، مخاطب درگیر داستان می‌شود و منتظر می‌ماند تا ببیند چه اتفاقی خواهد افتاد.

منولوگ: در داستان «شناسایی» از منولوگ‌های کوتاهی استفاده شده است که به بیان افکار و احساسات شخصیت‌ها می‌پردازند. منولوگ‌ها به مخاطب کمک می‌کنند افکار و احساسات درونی

شخصیت‌ها را درک کند. منولوگ‌ها به ایجاد حس هم‌ذات‌پنداری با شخصیت‌ها کمک می‌کنند. همچنین منولوگ‌ها به عمق و معنای داستان می‌افزایند.

دیالوگ‌ها و منولوگ‌ها در داستان «شناسایی» به‌خوبی به کار رفته‌اند و به جذابیت و گیرایی داستان می‌افزایند. دیالوگ‌ها طبیعی، روان و متناسب با موقعیت داستان‌اند و به شخصیت‌پردازی و پیشبرد داستان کمک می‌کنند. منولوگ‌های کوتاه نیز به بیان افکار و احساسات شخصیت‌ها می‌پردازند و به عمق و معنای داستان می‌افزایند؛ به‌ویژه اینکه در دیالوگ‌ها از اصطلاحات و لحنی استفاده شده که متناسب با شخصیت‌ها و موقعیت داستان است.

انگاره: داستان «شناسایی» بر پایه انگاره ایثار و فداکاری در راه میهن و آرمان‌های اسلامی بنا شده است. مجید و راوی، دو شخصیت اصلی داستان، جان خود را به خطر می‌اندازند تا برای کشورشان مأموریتی را به انجام رسانند. آن‌ها با شجاعت و ازخودگذشتگی در برابر دشمن می‌ایستند و حاضرند برای دفاع از خاک میهن جان خود را فدا کنند.

انگاره و مضمون در داستان «شناسایی» نقش مهمی در انتقال پیام آن به مخاطب دارند. انگاره ایثار و فداکاری شجاعت و ازخودگذشتگی رزمندگان را در راه دفاع از کشور به تصویر می‌کشد. مضمون داستان نیز به مخاطب نشان می‌دهد صلح و امنیت تا چه اندازه ارزشمند است و باید برای حفظ آن تلاش کرد.

نمونه‌هایی از انگاره و مضمون در داستان: اول، مجید و راوی در راه انجام مأموریت خود با خطرهای متعددی روبه‌رو می‌شوند، اما حاضر به تسلیم شدن نیستند؛ دوم، مجید در لحظه‌ای که در حال غرق شدن است، دعا می‌کند و به خدا می‌گوید: «خدایا، به ما کمک کن. ما فقط می‌خواهیم برای کشورمان فداکاری کنیم»؛ سوم، راوی در پایان داستان می‌گوید: «ما یاد گرفتیم که برای دفاع از کشورمان باید از جان و مال خود بگذریم.»

داستان «شناسایی» داستانی پرمغز و آموزنده است که انگاره و مضمون مهمی را به مخاطب منتقل می‌کند. انگاره ایثار و فداکاری شجاعت و ازخودگذشتگی رزمندگان را در راه دفاع از کشور به تصویر می‌کشد و مضمون داستان نیز به مخاطب نشان می‌دهد که صلح و امنیت تا چه اندازه ارزشمند است و باید برای حفظ آن تلاش کرد.

انگاره و مضمون داستان «شناسایی» به طور صریح و مستقیم به مخاطب القا نمی‌شود، بلکه از طریق روایت داستان و شخصیت‌ها به مخاطب منتقل می‌شود. این داستان باتوجه به شرایط زمانی و مکانی داستان انتخاب شده‌اند. همچنین، انگاره و مضمون داستان «شناسایی» می‌تواند برای مخاطبان در هر سنی و با هر عقیده‌ای آموزنده و الهام‌بخش باشد.

لحن و روایت: داستان «شناسایی» از لحن و روایت واقع‌گرایانه‌ای برخوردار است. نویسنده تلاش کرده است وقایع داستان را به شکلی واقعی و ملموس به تصویر بکشد. استفاده از جزئیات دقیق و توصیفات ظریف به باورپذیری داستان و ایجاد حس هم‌ذات‌پنداری در مخاطب کمک می‌کند.

نمادها و استعاره‌ها: در داستان «شناسایی» از نمادها و استعاره‌های متعددی استفاده شده است که به عمق و معنای داستان می‌افزایند. به‌عنوان مثال، می‌توان به این موارد اشاره کرد: اول، آب نماد سختی و دشواری؛ دوم، باتلاق نماد خطر و ناامیدی؛ سوم، گیاهان تیز نماد موانع و مشکلات؛ چهارم، سربازان عراقی نماد دشمن و ظلم؛ پنجم، نیروهای خودی نماد امید و نجات؛ ششم، ستاره‌ها نماد راهنمایی و هدایت.

داستان «شناسایی» داستانی اثرگذار است که می‌تواند مخاطب را تحت تأثیر قرار دهد. این داستان روایتی از شجاعت، فداکاری و ازخودگذشتگی رزمندگان در دوران دفاع مقدس است که می‌تواند برای مخاطبان الهام‌بخش باشد. خواننده با مطالعه این داستان می‌تواند سختی‌ها و خطرهای جنگ را از نزدیک لمس کند و به ارزش و اهمیت صلح و امنیت پی ببرد.

باتوجه‌به اینکه داستان «شناسایی» بر اساس وقایع واقعی در دوران دفاع مقدس روایت می‌شود، می‌توان از این داستان برای ساخت فیلم یا سریال استفاده کرد. این فیلم یا سریال می‌تواند به روایت رشادت‌ها و فداکاری‌های رزمندگان در دوران جنگ بپردازد و به نسل‌های آینده درس ایثار و فداکاری را بیاموزد.

جدول ۲. مقوله‌های عناصر روایت در داستان «شناسایی»

مقوله‌های اصلی	مقوله‌های فرعی	وضعیت
۱. پیرنگ	آغاز - میانه - پایان	☒
	هماهنگی	☒
	اجتماع ضدین	☒
	تفکیک احباب	☒
	گره‌افکنی	☒
	کشمکش (ستیز)	☒
	بحران	☒
	تعلیق	☒
	نقطه اوج	☒
	گره‌گشایی	☒
	زمان	واقعی ☒
		دراماتیک ☒
	مکان	☒

مقوله‌های اصلی	مقوله‌های فرعی	وضعیت
۲. شخصیت	اصلی (قهرمان)	☒
	اصلی (ضدقهرمان)	☒
	فرعی	☒
۳. گفتار	دیالوگ	☒
	منولوگ	☒
۴. انگاره	انگاره	☒
۵. لحن	لحن روایت	☒
۶. نمادها	نمادها و نشانه‌ها	☒

راهبردهای پیشنهادی برای بازنمایی ایثار و فداکاری بر پایه ظرفیت‌های نمایشی زندگی

شهیدان

برای بازنمایی ایثار و فداکاری بر پایه ظرفیت‌های نمایشی زندگی شهیدان، نویسندگان می‌توانند راهکارها و راهبردهای متعددی را در نظر بگیرند تا این بازنمایی به شکل مؤثر و جذاب به نسل‌های مختلف منتقل شود. در این راستا، یک رویکرد چندوجهی و جامع که هم ابعاد انسانی شخصیت شهیدان را نمایش دهد و هم از ظرفیت‌های نمایشی و هنری معاصر بهره‌برداری کند، می‌تواند نتیجه‌بخش باشد. این رویکرد چندوجهی از این قرار است:

۱. گسترش ابعاد انسانی و شخصیتی شهیدان

یکی از نخستین و اساسی‌ترین راهبردها برای بازنمایی مؤثر ایثار و فداکاری تمرکز بر ابعاد انسانی و شخصیتی شهید است. غالباً در بازنمایی‌های تاریخی و دفاع مقدس، شخصیت‌های شهید به شکل‌های ایدئال و نمادین نمایش داده می‌شوند که از نظر عاطفی برای مخاطب به‌ویژه نسل جوان، فاصله‌دار و غیرقابل‌دسترس به نظر می‌آید؛ اما با تمرکز بر ویژگی‌های انسانی، شکاف میان مخاطب و شخصیت‌های شهید کاهش می‌یابد. در این راستا، باید به جنبه‌های روان‌شناختی، اخلاقی و عاطفی زندگی شهید مجید بقایی پرداخته شود. برای این منظور دو راهکار پیشنهاد می‌شود: اول، دراماتیک کردن چالش‌های شخصیتی شهیدان. برای نمونه، به سختی‌ها و دغدغه‌های درونی شهید در کنار رشادت‌ها و فداکاری‌ها پرداخته شود. این چالش‌ها می‌توانند در قالب گفت‌وگوهای داخلی، نوشتارهای شخصی یا منولوگ‌های درونی او نمایش داده شوند؛ دوم، بازنمایی روابط انسانی شهید با دوستان، خانواده، و هم‌زمان در مواقعی که با سختی‌ها و انتخاب‌های دشوار روبه‌روست، می‌تواند به درک عمیق‌تری از شخصیت او منجر شود.

۲. استفاده از ظرفیت‌های نمایشی معاصر

امروزه شیوه‌های هنری جدید و استفاده از تکنیک‌های نوین در روایتگری مانند فیلم‌سازی مستند، انیمیشن، و استفاده از واقعیت مجازی می‌تواند به بازنمایی حماسه‌ها و ایثارهای دفاع مقدس کمک کند. این شیوه‌ها قادرند مخاطب را درگیر کنند و به نوعی حضور در لحظات حماسی جنگ و ایثار شهدا را برای آن‌ها ممکن سازند. برای این منظور، دو راهکار پیشنهاد می‌شود: اول، استفاده از فیلم‌سازی ترکیبی: ساخت فیلم‌هایی که در آن تلفیقی از مستند و داستانی به کار رفته باشد. مثلاً استفاده از تصاویر واقعی از شهید مجید بقایی و سپس اضافه کردن روایت‌های داستانی که بر اساس زندگی واقعی او ساخته شده است؛ دوم، واقعیت مجازی و انیمیشن: خلق آثار انیمیشنی یا تجربه‌های واقعیت مجازی که تماشاگر را به محیط جنگ و فداکاری‌ها می‌برد و او را در دل حادثه‌های بزرگ دفاع مقدس قرار می‌دهد.

۳. نکته‌سنجی در داستان‌گویی و ساختار روایتی

در داستان «شناسایی»، نویسنده با انتخاب نوع روایت و زاویه دید، می‌تواند به درک بهتر شخصیت شهید و ابعاد حماسه‌های او کمک کند. زاویه دید اول‌شخص یا استفاده از «راوی درونی» که از افکار و احساسات شهید مجید بقایی خبر می‌دهد، می‌تواند با دقت بیشتری به بازنمایی کنش‌های عاطفی و انسانی او بپردازد. این الگو می‌تواند در سایر آثار نیز به کار رود. برای این منظور، دو راهکار پیشنهاد می‌شود: اول، روایت غیرخطی و استفاده از فلاش‌بک‌ها: از طریق فلاش‌بک‌ها زندگی شهید در زمان‌های مختلف بازسازی می‌شود، و این امکان را فراهم می‌آورد که جوانان هم به ابعاد مختلف شخصیت او از جمله دوران نوجوانی، دل‌بستگی‌های خانوادگی و مسیری که او را به جبهه کشاند پی ببرند؛ دوم، ترکیب روایت‌های مختلف: از زاویه دید هم‌زمان و خانواده شهید می‌توان استفاده کرد تا علاوه بر معرفی شهید، حماسه‌های ایثار جمعی در آن مقطع زمانی نیز به‌خوبی ترسیم شود.

۴. تمرکز بر عنصر مقاومت و دفاع

ایثار و فداکاری غالباً در بستر مقاومت و دفاع شکل می‌گیرند. در بازنمایی زندگی شهیدان، باید تلاش کرد مفهوم دفاع نه‌تنها به صورت فیزیکی و رزمی، بلکه به طور اجتماعی و اخلاقی نیز به نمایش گذاشته شود. شهیدان با درک عمیق از ارزش‌های انقلاب اسلامی و تکلیف شرعی و ملی خود در برابر دشمن ایستاده بودند. تمرکز بر این ابعاد می‌تواند نقش مهمی در آموزش نسل جدید ایفا کند. برای این منظور می‌توان از گنجاندن دیالوگ‌ها و روایت‌هایی که بیانگر ایمان و اراده شهید در شرایط سخت است بهره گرفت؛ به‌ویژه لحظات پیش از عملیات‌های مهم که تصمیم‌گیری‌های سرنوشت‌ساز و بحث‌های اخلاقی

درباره فداکاری و شهادت مطرح می‌شود؛ توصیف روزمرگی‌ها و زندگی قبل از جنگ تا مخاطب ببیند که شهید نه یک نماد ازپیش‌ساخته‌شده، بلکه فردی با دغدغه‌ها و آرزوهای انسانی معمولی بوده که به شرایط تاریخی و دینی خود پاسخ داده است.

۵. آگاه‌سازی و مقابله با ضدروایت‌ها

یکی از مهم‌ترین نیازهای امروز در فضای رسانه‌ای و هنری داخلی، مقابله با ضدروایت‌ها و تحریفات تاریخی است. برای اینکه روایت‌های واقعی و ارزشمند ایثار و فداکاری در مقابل تلاش‌های دشمنان برای تحریف تاریخ دفاع مقدس قرار گیرند، لازم است این آثار با محتوای صحیح و مستند تولید شوند. برای این منظور می‌توان از ایجاد محتوای مستند و مستند - داستانی، که مستندات واقعی از زندگی شهید را در قالب‌های هنری و داستانی بازنمایی می‌کند، کمک گرفت. استفاده از روایت‌های متقاطع و مقایسه روایت‌های رسمی و تحریف‌شده برای نمایش تناقضات موجود در روایت‌های ضدانقلاب و دشمنان نیز مؤثر است.

الگوی روایت پیشنهادی برای بازنمایی ایثار و فداکاری زندگی شهیدان بر پایه روایت‌های انسانی و درعین‌حال قهرمانانه است. در این الگو، روایت داستان باید در فضاهای چندبعدی و با استفاده از زاویه‌های مختلف روایت شود؛ یعنی از لحظات عادی زندگی شهید آغاز، و سپس به تدریج وارد دنیای جبهه و سختی‌های جنگ می‌شود. در این مسیر، استفاده از فلاش‌بک‌ها و روایت‌های شخصی می‌تواند به عمق فضا و مخاطب‌شناسی بهتر کمک کند.

نتیجه

حماسه و فداکاری رزمندگان و شهدای انقلاب اسلامی و دفاع مقدس میراثی ارزشمند و بی‌نظیر از رشادت، ایثار و ازخودگذشتگی است که همیشه الهام‌بخش نسل‌های مختلف بوده و خواهد بود. این گنجینه عظیم، در کنار نقش تاریخی خود در حفظ استقلال و امنیت کشور، می‌تواند الگویی برای مقاومت و پایداری در برابر چالش‌ها و تهدیدات مختلف به‌شمار آید. در این راستا، بازنمایی این حماسه‌ها در قالب‌های هنری مختلف، نظیر داستان، نمایشنامه و فیلم‌نامه، از ضروریات است تا یاد و خاطره شهدا زنده نگه داشته شود و مفاهیم عمیق ایثار و فداکاری به نسل‌های آینده منتقل شود.

شهید مجید بقایی از شهدای برجسته‌ای است که زندگی پرفرازونشیب او سرشار از درس‌های آموزنده و الهام‌بخش است. رشادت‌ها و فداکاری‌های این شهید در دوران دفاع مقدس او را به یکی از نمادهای برجسته ایثار و ازخودگذشتگی تبدیل کرده است. در داستان «شناسایی»، نوشته اصغر فکور، گوشه‌ای از

زندگی و مجاهدت‌های این شهید به تصویر کشیده شده است که ظرفیت‌های نمایشی قابل توجهی برای انتقال پیام‌های ارزشمند دفاع مقدس در قالب‌های هنری دارد.

این مقاله به بررسی بازنمایی ایثار و فداکاری در داستان «شناسایی» با تمرکز بر ظرفیت‌های نمایشی زندگی شهید مجید بقایی پرداخته است. در این مسیر، ابتدا به تحلیل مفاهیم ایثار و فداکاری و جایگاه آن‌ها در ادبیات داستانی پرداخته شد. سپس، به معرفی شهید مجید بقایی و تحلیل ظرفیت‌های نمایشی داستان «شناسایی» بر اساس نظریه‌های روایت‌شناسی ارسطو پرداخته شد. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که داستان «شناسایی» از یک پیرنگ منسجم و پویا، شخصیت‌های برجسته و پرداخته‌شده، و گفتارهای جذاب و اثرگذار برخوردار است.

این عناصر داستانی، در کنار ظرفیت‌های نمایشی آن، این اثر را به نمونه‌ای موفق برای بازنمایی در قالب‌های هنری مختلف، از جمله تئاتر، سینما و تلویزیون تبدیل می‌کند. به طور خاص، یافته‌ها نشان می‌دهد که داستان «شناسایی» می‌تواند تصویری روشن و ملموس از ایثار و فداکاری رزمندگان دفاع مقدس ارائه دهد و با بهره‌گیری از ظرفیت‌های نمایشی، در قالب‌های هنری مختلف، یاد و خاطره شهدای عزیز را برای نسل‌های آینده زنده نگه دارد.

پژوهش‌های بیشتر در زمینه بازنمایی ایثار و فداکاری در قالب‌های هنری با تمرکز بر زندگی و مجاهدت‌های شهدای انقلاب اسلامی و دفاع مقدس می‌تواند به تکمیل این عرصه کمک کند. همچنین، ضروری است که از ظرفیت‌های نمایشی موجود در داستان‌های دفاع مقدس بهره‌برداری بیشتری صورت گیرد تا آثاری فاخر تولید شوند که در آن‌ها نسل‌های جوان با رشادت‌ها و فداکاری‌های شهدای انقلاب و جنگ آشنا شوند. در ادامه، راهکارهایی برای بازنمایی اثر «شناسایی» در قالب‌های مختلف هنری پیشنهاد می‌شود:

تئاتر: این داستان می‌تواند به صورت نمایشنامه تئاتری روی صحنه رود. با استفاده از صحنه‌آرایی و لباس‌های متناسب با دوران دفاع مقدس و بهره‌گیری از موسیقی و جلوه‌های ویژه، می‌توان اثرگذاری و جذابیت این اثر را برای تماشاگران افزایش داد؛

سینما: «شناسایی» قابلیت تبدیل به فیلم سینمایی را دارد که می‌تواند با استفاده از لوکیشن‌های واقعی در مناطق جنگی و بهره‌گیری از بازیگران حرفه‌ای، زندگی شهید مجید بقایی را به طور عمیق‌تر و اثرگذارتر به تصویر بکشد؛

تلویزیون: این داستان قابلیت تبدیل به سریال تلویزیونی را دارد که می‌تواند جزئیات بیشتری از زندگی و مجاهدت‌های شهید مجید بقایی را به نمایش بگذارد و به موضوعاتی مانند دشواری‌های جنگ،

روابط رزمندگان و نقش مردم در پشتیبانی از جبهه پیردازد؛

بازی‌های رایانه‌ای: این داستان، باتوجه به پتانسیل بالای آن برای خلق یک بازی رایانه‌ای، می‌تواند تجربه‌ای جدید و جذاب از وقایع جنگ و زندگی رزمندگان را برای کاربران فراهم کند. با استفاده از فناوری‌های گرافیکی و صوتی پیشرفته، کاربر می‌تواند خود را در دل داستان قرار دهد و در تصمیم‌گیری‌های سرنوشت‌ساز، در کنار شخصیت‌ها قرار گیرد. این نوع بازنمایی نه تنها به جوانان کمک می‌کند تا با تاریخ دفاع مقدس آشنا شوند، بلکه می‌تواند حس همدلی و قدردانی در برابر ایثارگری‌های شهدا را در آن‌ها تقویت کند.

درمجموع، بازنمایی داستان «شناسایی» و دیگر داستان‌های مشابه در قالب‌های مختلف هنری می‌تواند نقشی مؤثر در زنده نگه داشتن یاد و خاطره شهدا و انتقال مفاهیم ایثار و فداکاری به نسل‌های آینده ایفا کند. این اقدام به‌ویژه در شرایطی که تهاجم فرهنگی دشمن و تلاش‌های آن‌ها برای تحریف تاریخ انقلاب اسلامی و دفاع مقدس در حال افزایش است، اهمیت ویژه‌ای دارد. پژوهش‌ها و تولیدات هنری بیشتر در این حوزه می‌تواند مقاومت فرهنگی و هویتی کشور را تقویت کند و مانع نفوذ روایت‌های غلط در میان نسل جوان شود.

منابع و مأخذ

قرآن کریم.

۱. احمدزاده، حبیب (۱۳۸۷). *داستان‌های شهر جنگی*. تهران: سوره مهر.
۲. ارسطو (۱۳۸۵). *فن شعر*. ترجمه عبدالحسین زرین کوب. تهران: امیرکبیر.
۳. اسمایلی، سام (۱۳۹۲). *نمایشنامه‌نویسی: ساختارکنش*. ترجمه پرستو جعفری و صادق رشیدی. تهران: افراز.
۴. بارونیان، حسن (۱۳۸۷). *شخصیت‌پردازی در داستان‌های کوتاه دفاع مقدس*. تهران: بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس.
۵. بیابانی تونه، احمدرضا (۱۳۹۶). *آسیب‌شناسی ادبیات داستانی دفاع مقدس*. رساله دکتری در دانشگاه حکیم سبزواری.
۶. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی سید علی خامنه‌ای. آخرین بازبینی ۱۴۰۳/۹/۸. قابل دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir>.

۷. خانیان، جمشید (۱۳۸۳). *وضعیت‌های نمایشی دفاع مقدس*. تهران: عابد.
۸. دریانورد، غلامحسین (۱۳۹۷). *جلوه‌های نمایشی جنگ*، تهران: سوره مهر.
۹. دهقان، احمد (۱۳۸۸). *سفر به گرای ۲۷۰ درجه*. تهران: سوره مهر.
۱۰. سرهنگی، مرتضی (۱۴۰۰). *اسرار جنگ تحمیلی به روایت اسرای عراقی*. تهران: سروش.
۱۱. علیجان‌زاده، محمدحسین (۱۳۹۹). *حاج احمد*. قم: شهید کاظمی.
۱۲. فکور، اصغر (۱۳۹۳). *چهلمین نفر*. تهران: سوره مهر.
۱۳. قادری، نصرالله (۱۳۹۱). *آنا تومی ساختار درام*. تهران: نیستان.
۱۴. کارد، اورسن اسکات (۱۳۸۷). *شخصیت‌پردازی و زاویه دید در داستان*. ترجمه پریسا خسروی سامانی. اهواز: پرسش.
۱۵. کلینی، محمد بن یعقوب (۱۴۰۷ق). *الکافی*. تهران: دار الکتب الاسلامیه.
۱۶. گرگ، نوئل (۱۳۹۰). *راهنمای عملی نمایشنامه‌نویسی*. ترجمه علی اکبر علیزاد. تهران: بیدگل.
۱۷. مک‌کی، رابرت (۱۳۸۲). *داستان: ساختار، سبک و اصول فیلم‌نامه‌نویسی*. ترجمه محمد گذرآبادی. تهران: هرمس.
۱۸. موسوی خمینی، سید روح‌الله (۱۳۸۵). *صحیفه امام*. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
۱۹. یزدانی، کرامت (۱۳۸۹). *نودبانی برای چیدن نارنج*. تهران: سوره مهر.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی